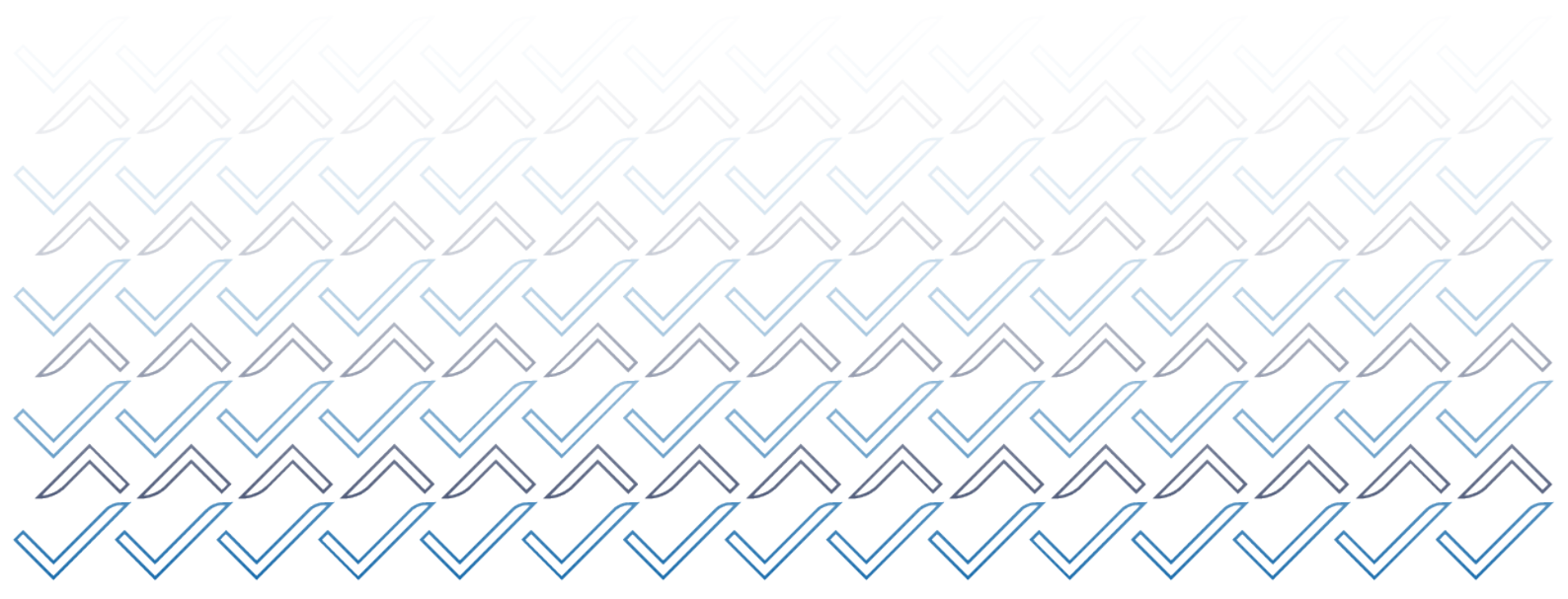

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

ELEKTROS ENERGETIKOS SEKTORIAUS VALDYMAS

2023 m. spalio 24 d.

Nr. VAE-6

Valstybės kontrolė – aukščiausioji valstybinio audito institucija – prižiūri, ar teisėtai ir efektyviai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Valstybės kontrolė, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, skatina teigiamą ir veiksmingą valstybinio audito poveikį valstybės finansų valdymo ir kontrolės sistemai bei į rezultatus ir visuomenės poreikius orientuotam viešajam valdymui. Daugiau apie Valstybės kontrolės veiklą ir valstybinio audito rezultatus – interneto svetainėje www.valstybeskontrolė.lt.

Audito grupė: Mindaugas Šalčius (departamento vadovas), Arvydas Laurinkevičius (grupės vadovas), Toma Pacevičiūtė, Laura Bagdonienė, Ilona Binkienė, Algimantas Sorakas.

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, Energetikos ministerijai, Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai, AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir AB „Litgrid“.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	11
AUDITO REZULTATAI	13
1. NEPAKANKAMA ELEKTROS ENERGIJOS GAMYBOS IŠ ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ PLĖTRA	13
2. 2025 M. SINCHRONIZACIJOS PROJEKTO VEIKSMŲ IR PRIEMONIŲ PLANAS BUS ĮGYVENDINTAS NE VISA PLANUOTA APIMTIMI	19
3. TURĖTŲ BŪTI LABIAU RŪPINAMASI INFRASTRUKTŪROS BŪKLE IR TEIKIAMŲ PASLAUGŲ KOKYBE	22
4. LIBERALIZUOJANT ELEKTROS RINKĄ BUVO GALIMA GERIAU UŽTIKRINTI VARTOTOJŲ INTERESUS	29
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	35
PRIEDAI	39
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	39
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	41
3 priedas. Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys	44

PAGRINDINIAI FAKTAI

1,8 mln.

elektros energijos vartotojų.

35,8 proc.

sunaudotos elektros energijos pagaminta Lietuvoje (2022 m.).

~1 mlrd. Eur

investuota 2018–2022 m. į elektros energijos perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą.

4,5 proc. punkto

2022 m. pasiekta mažesnė nei 2020 m. planuota elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių dalis galutiniame elektros energijos suvartojime.

2025 m.

sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių planas bus įgyvendintas ne visa planuota apimtimi

10 metų

nukelta 2018–2021 m. vartotojų už elektros skirstymo paslaugas permokėtų 153,8 mln. Eur grąžinimo pradžia.

> 50 proc.

elektros energijos skirstomųjų tinklų oro linijų viršija naudingo tarnavimo laiką vidutiniškai 14 metų.

SANTRAUKA

Audito svarba

Elektros energetikos sektorius apima elektros energijos gamybą, perdavimą, skirstymą, tiekimą, vartojimą ir prekybą elektros energija. Elektros energijos išlaidos sudaro reikšmingą pramonės sąnaudų ir namų ūkių biudžetų dalį. Siekiant užtikrinti konkurenciją energetikos rinkoje, didesnį pasirinkimą ir mažesnes kainas vartotojams, 2020 m. Lietuva prisijungė prie ES šalių, kuriose buitiniai vartotojai turėjo pasirinkti nepriklausomą elektros tiekėją. Lietuva, įgyvendindama Europos Sąjungos ir Jungtinių Tautų 2015 m. gruodžio 12 d. Paryžiaus susitarimą, siekia rinkų integracijos, didinti energijos vartojimo efektyvumą, plėtoti energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamybą ir mažinti energetikos sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro¹. Energetiniam saugumui užtikrinti siekiama sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo tinklas užtikrina galimybę vartotojams naudotis elektros energija. Lietuvoje bendras metinis elektros energijos sunaudojimas 2022 m. siekė 13,4 TWh. Šalyje pagaminama 35,8 proc. (4,8 TWh)² reikalingos elektros energijos.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar elektros energetikos sektorius valdomas užtikrinant visuomenės interesus.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ✓ ar sukurta pakankamai atsinaujinančių elektros energijos gamybos išteklių;
- ✓ ar tinkamai vykdoma elektros tinklų sinchronizacija su kontinentine Europa;
- ✓ ar užtikrinama stabili elektros perdavimo ir skirstymo sistemos infrastruktūros veikla;
- ✓ ar, vykdant Lietuvos elektros rinkos liberalizaciją, užtikrinami visuomenės interesai.

Audituojami subjektai:

- ✓ Energetikos ministerija – nes ji formuoja valstybės politiką elektros energetikos sektoriuje ir organizuoja, koordinuoja bei kontroliuoja, kaip ji įgyvendinama;
- ✓ Valstybinė energetikos reguliavimo taryba – nes ji atlieka veiklos elektros energetikos sektoriuje valstybinio reguliavimo funkcijas užtikrindama reguliuojamosios energetikos veiklos vykdymo bei elektros energetikos įmonių ir vartotojų teisių ir pareigų tinkamo įgyvendinimo priežiūrą ir kontrolę;
- ✓ AB „Litgrid“ – nes ji yra elektros energijos perdavimo sistemos operatorius, atsakingas už elektros energetikos sistemos darbo saugumą, stabilumą ir patikimumą,

¹ Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, 1.1 p.

² Valstybinės duomenų agentūros duomenys. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S1R109#/> (žiūrėta 2023-08-31).

balansavimą Lietuvos Respublikos teritorijoje, jungiamųjų linijų su kitų šalių elektros energetikos sistemomis eksploatavimą, priežiūrą, valdymą ir plėtrą;

- ✓ AB „Energijos skirstymo operatorius“ (toliau AB ESO) – nes jis yra skirstomųjų tinklų operatorius, atsakingas už jam priklausančius skirstomuosius tinklus nuo perdavimo tinklų įrenginių prijungimo taško iki vartotojų, gamintojų ar energijos kaupimo įrenginių prijungimo taško ir už jų saugumą, patikimumą, eksploatavimą, priežiūrą, valdymą bei plėtojamą pagal skirstomųjų tinklų naudotojų ilgalaikius poreikius, taip pat už elektros energijos persiuntimą vartotojams skirstomaisiais tinklais, persiunčiamos elektros energijos kokybę bei persiunčiamos elektros energijos apskaitą ir apskaitos prietaisų diegimą.

Audito metu rinkome informaciją ir bendradarbiauome su Lietuvos energetikos agentūra, Aplinkos ministerija.

Audituojamas laikotarpis: 2018–2022 m. Siekdami įvertinti tendencijas ir pokyčius, kai kuriais atvejais naudojome ankstesnių metų ir 2023 m. pirmojo pusmečio duomenis.

Auditas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (42 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Visuomenės interesai būtų užtikrinami labiau, jeigu elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių plėtra būtų spartesnė, ne vėliau kaip 2025 m. būtų įgyvendinti visi sinchronizacijos plane numatyti veiksmai, elektros infrastruktūros plėtros projektai būtų įgyvendinami laiku.

1. Nepakankama elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtra

- ✓ Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje buvo numatyta didinti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą. 2020 m. elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių dalis galutiniame elektros energijos suvartojime turėjo pasiekti 30 proc. 2020–2022 m. nebuvo pasiekti NENS numatyti 30 proc. (buvo atitinkamai 20,2; 20,9 ir 25,5 proc.³). Taip nutiko dėl neišnaudoto atsinaujinančių energijos išteklių plėtros potencialo sausumoje ir jūroje, mažos gyventojų, aktyviai veikiančių elektros energijos rinkoje, dalies⁴, dėl COVID-19 sutrikusios atsinaujinančių energijos išteklių technologijų tiekimo grandinės⁵. 2022 m. vyko spartesnė elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtra: vėjo ir saulės elektrinių įrengtoji galia per metus padidėjo atitinkamai 52 ir 124 proc. Tačiau 2022 m. buvo ir plėtrą stabdančių veiksnių: nustačius apribojimą saulės šviesos energijos elektrinių bendrajai suminei įrengtajai galiai, bet kartu nenumačius galios paskirstymo principų ir tolimesnės plėtros, nusikėlė komercinių saulės šviesos

³ Atsinaujinančių energijos išteklių dalis suvartojime. Prieiga per internetą: Rodiklių duomenų bazė. Oficialiosios statistikos portalas (žiūrėta 2023-08-28).

⁴ 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos energetikos plėtros programa, patvirtinta Vyriausybės 2021-12-08 nutarimu Nr. 1064, 6 problema.

⁵ Energetikos ministerijos 2023-10-06 raštas Nr. 3-1477 „Dėl valstybinio audito ataskaitos „Elektros energetikos sektoriaus valdymas“ projekto“.

elektros energijos gamybos pajėgumų plėtojimo leidimų išdavimas daugiau nei pusei metų. Dėl to negalėjo būti įrengiamos komercinės saulės šviesos energijos elektrinės ir nusikėlė jų veiklos pradžia. Neturėdami pakankamai konkurencingų nuosavos generacijos pajėgumų, liekame priklausomi nuo importuojamos elektros energijos ([1 skyrius, 13 psl.](#)).

- ✓ Ateityje planuojama dar didesnė elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtra⁶, bet Atsinaujinančių energijos išteklių įstatyme ir planavimo dokumentuose 2030 metams numatyti skirtingi siektini rezultatai. Planavimo dokumentuose numatytos priemonės 45 ir 50 proc. atsinaujinančių energijos išteklių galutiniame elektros energijos suvartojime tikslui pasiekti, o įstatyme siekis yra ambicingesnis – 70 proc. Nesuderinus siekiamo rezultato ir neperžiūrėjus priemonių jam pasiekti, nebus užtikrinta kryptinga elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių plėtra ([1 skyrius, 13 psl.](#)).

2. 2025 m. sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių planas bus įgyvendintas ne visa planuota apimtimi

- ✓ Siekiant sujungti Lietuvos elektros energetikos sistemą su kontinentinės Europos tinklais 2025 m., svarbu nustatytais terminais įgyvendinti sinchronizacijos veiksmų ir priemonių plane numatytus veiksmus. Iki 2022 m. pabaigos 10,5 proc. (2 iš 19) planuotų įgyvendinti veiksmų buvo nebaigti, įžvelgiamos 16,7 proc. (3 iš 18) veiksmų, numatytų baigti iki 2025 m. pabaigos, vėlavimo rizikos. *Harmony Link* jungtis su Lenkija bus nutiesta ne anksčiau kaip 2027–2028 m. Veiksmų įgyvendinimas užtruko dėl įrangos tiekimo vėlavimo ir ilgesnių, nei planuota, viešųjų pirkimų procedūrų ([2 skyrius, 19 psl.](#)).
- ✓ 2023 m. priimtas sprendimas išskaidyti projektus į didinančius sistemos saugumą ir projektus, užtikrinančius sistemos stabilumą ir integraciją su ES elektros energijos vidaus rinka. Saugumą užtikrinančius projektus numatoma įgyvendinti iki 2024 m. pabaigos, kitų projektų įgyvendinimas numatytas po sinchronizacijos. Tokiu būdu nebelieka pareigos visus projektus įgyvendinti iki 2025 m. pabaigos. Sistemos stabilumą ir integraciją su ES elektros energijos vidaus rinka užtikrinančių veiksmų neįgyvendinus iki 2025 m. pabaigos, elektros energijos perdavimo tinklo pralaidumas bus mažesnis, nei planuota ([2 skyrius, 19 psl.](#)).

3. Turėtų būti labiau rūpinamasi infrastruktūros būkle ir teikiamų paslaugų kokybe

- ✓ 2018–2022 m. laikotarpiu vidutiniškai ketvirtadalis elektros perdavimo ir skirstymo veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto viršijo jam nustatytą naudingo tarnavimo laiką. Nuo 2018 m. nusidėvėjusios elektros energijos perdavimo infrastruktūros sumažėjo 10 proc. punktų, elektros skirstymo – padaugėjo 3 proc. punktais. Turtas atnaujinamas atsižvelgiant į operatorių finansines galimybes: esant ribotiems ištekliams, investicijų eilė sudaroma ir sprendimai investuoti į turto atkūrimą priimami atsižvelgiant ne tik į turto eksploatavimo trukmę, bet ir į objektų būklę, svarbą sistemai, rekonstravimo ekonominį efektyvumą ir kitus kriterijus. Eksploatuojant elektros energetikos infrastruktūrą, kurios naudingo tarnavimo laikas

⁶ 2022-12-31 vėjo ir saulės elektrinių įrengtoji galia buvo 1,5 GW, AB „Litgrid“ prognozuojama 2024 m. pabaigoje – 3,3 GW.

pasibaigęs, didėja defektų ir gedimų tikimybė bei priežiūros sąnaudos (3 skyrius, [22 psl.](#)).

- ✓ 37,5 proc. suplanuotų elektros perdavimo sistemos ir 61,5 proc. skirstomųjų tinklų infrastruktūros atnaujinimo ir statybos projektų įgyvendinimas vėlavo. Elektros energijos perdavimo sistemos projektus vėluota įgyvendinti vidutiniškai 203, o skirstomųjų tinklų – 149 kalendorines dienas. Pagrindinės projektų vėlavimo priežastys: medžiagų ir įrangos tiekimo vėlavimas, rangovų žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas, pasikeitę projektiniai sprendiniai, gamtos sąlygos, ribotos galimybės atjungti tinklą nemažinant tinklo patikimumo. Nustatytais terminais neįgyvendinus projektų bus vėliau nei planuota sukurta ar atnaujinta elektros perdavimo sistemos ar skirstomųjų tinklų infrastruktūra ([3 skyrius, 22 psl.](#)).
- ✓ Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, atlikusi vertinimą, nustatė, kad skirstomųjų tinklų operatoriaus AB ESO 2018–2021 m. gauta investicijų grąža dėl mažesnių investicijų į nusidėvėjusį turtą nei numatytas poreikis 160,2 mln. Eur viršijo VERT nustatytą dydį. Dalies šios sumos – 6,4 mln. Eur – grąžinimas vartotojams lygiomis dalimis suplanuotas 2022–2026 m. laikotarpiu, likusios dalies – 153,8 mln. Eur, arba 96 proc. apskaičiuotos sumos - 2032–2036 m. laikotarpiu. Grąžinimas nukeltas siekiant išlaikyti tvarų operatoriaus įsiskolinimo lygį, būtinąsias investicijas į skirstomąjį tinklą bei pakankamo paslaugų lygio vartotojams išlaikymą. 2018–2021 m. vienas vartotojas už skirstymo paslaugas sumokėjo vidutiniškai 88,8 Eur daugiau nei turėjo, o susidariusią permoką planuojama visiškai grąžinti tik po 15 metų⁷. VERT susidariusių permokų grąžinimą gali nukelti iki 3 reguliavimo laikotarpių (iki 15 metų), tačiau nėra numatyta kriterijų, kada grąžinama per pirmą, o kada – per vėlesnius laikotarpius. Nenustačius aiškių kriterijų, kuomet vartotojų permokėta suma turi būti grąžinta per vieną ar per kelis reguliavimo laikotarpius, nėra teisinio aiškumo ir apibrėžtumo, todėl vartotojų permokėtos sumos grąžinimas kiekvieną kartą gali būti nukeltas maksimaliam laikotarpiui ([3 skyrius, 22 psl.](#)).

4. Liberalizuojant elektros rinką buvo galima geriau užtikrinti vartotojų interesus

- ✓ Valstybė pratęsė II elektros rinkos liberalizavimo etapo terminą pusmečiui (nuo 2021-12-31 iki 2022-06-30). Terminas pratęstas motyvuojant tuo, kad būtinais vartotojai nepakankamai aktyviai rinkosi nepriklausomus tiekėjus, siekiant išvengti kainų augimo ir suteikti vartotojams daugiau laiko apsispręsti ir įvertinti tiekėjų pasiūlymus. Tai neskatino vartotojų rinktis nepriklausomų elektros tiekėjų. Per 2022 m. I pusmetį elektros energijos kainos biržoje padidėjo 71 proc. Apie 44 proc. (326,1 iš 739,4 tūkst.) vartotojų, pasinaudojusių valstybės suteikta galimybe neskubėti rinktis nepriklausomų elektros energijos tiekėjų, sudarė elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis elektros biržoje, esant aukštesnei elektros energijos kainai, nei tai būtų galėję padaryti priimdami sprendimą iki 2021-12-31 ([4 skyrius, 30 psl.](#)).
- ✓ 2022 m. II pusmetį ir 2023 m. I pusmetį vartotojams buvo iš dalies kompensuojamos elektros energijos išlaidos. Pagal kompensavimo tvarką nepriklausomi tiekėjai turėjo sumažinti sąskaitas vartotojams nustatyta kompensavimo suma, o valstybė šią sumą kompensuoti tiekėjams. Nuo 2023 m. buvo detalizuoti kompensacijų apskaičiavimo

⁷ Už vartotojų permokėtą ir negrąžintą sumą skirstymo operatorius kasmet moka palūkanas.

principai – sprendimas dėl kompensacijos išmokėjimo ir jos dydžio priimamas atsižvelgiant į tiekėjo faktinę ataskaitinio mėnesio elektros energijos įsigijimo kainą⁸, reguliuojamų elektros energijos kainos dedamųjų, tiekimo buitiniams vartotojams veiklos sąnaudų ir protingumo kriterijų atitinkančios pelno maržą. Protingumo kriterijus atitinkančios pelno maržos sąvoka nėra apibrėžta teisės aktuose. Neapibrėžus kaip nustatoma protingumo kriterijus atitinkanti pelno marža, nėra aiški ir skaidri kompensacijų apskaičiavimo tvarka, o priežiūrą atliekančiai institucijai sudėtinga įvertinti išmokėtų lėšų pagrįstumą (4 skyrius, 30 psl.).

- ✓ Nuo 2018 iki 2023 m. nebuvo nustatyti reikalavimai, skirti įsitikinti elektros energijos tiekėjo galimybėmis vykdyti įsipareigojimus klientams. Nepriklausomų elektros tiekėjų veiklos priežiūra neapėmė finansinio pajėgumo vertinimo. UAB „Perlas Energija“ 2022-09-01 nutraukus veiklą, 17,6 proc. jos klientų, nepasirinkusių kito tiekėjo, pateko į garantinį tiekimą, kurio kaina tuo metu buvo 3 kartus didesnė už visuomeninio tiekimo kainą. Valstybė priėmė sprendimą iš dalies kompensuoti šių vartotojų patiriamas išlaidas. Kompensacijoms skirta 4,2 mln. Eur. Valstybinė energetikos reguliavimo taryba kreipėsi į teismą, kad UAB „Perlas energija“ kompensacijoms skirtas lėšas grąžintų į valstybės biudžetą. Nenustačius reikalavimų tiekėjų finansiniam pajėgumui įvertinti, taip pat nenumačius pareigos turėti prievolių užtikrinimo garantą, neįsitikinama tiekėjų galimybėmis vykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Pokyčiai audito metu: pakeisti teisės aktai – nuo 2023-03-01 numatyti papildomi reikalavimai asmenims, siekiantiems gauti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą ir vykdančiams šią veiklą (4 skyrius, 30 psl.).

Rekomendacijos

Energetikos ministerijai

1. Siekiant užtikrinti atsinaujinančių energetikos išteklių plėtrą, suderinti skirtinguose dokumentuose numatytus atsinaujinančių energetikos išteklių plėtros tikslus, pasirinkti ir patvirtinti priemones šiems tikslams pasiekti (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
2. Siekiant didinti energetinį saugumą, užtikrinti visapusišką Lietuvos elektros energetikos sistemos integraciją su kontinentinės Europos tinklais, įgyvendinant visus sinchronizacijos veiksmų ir priemonių plane numatytus veiksmus (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

AB „Litgrid“

3. Siekiant sparčiau įvykdyti elektros energijos perdavimo infrastruktūros projektus, tobulinti projektų įgyvendinimo rizikų valdymo procesą taip, kad šie projektai būtų įgyvendinami suplanuotais terminais (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).

AB ESO

Siekiant patikimesnio elektros energijos skirstymo:

⁸ Įskaitant elektros energijos biržos mokesčius, disbalanso elektros energijos rinkoje sąnaudas, elektros energijos rinkos išvestinių finansinių priemonių naudojimo pagrįstą rezultatą ir šių priemonių naudojimui būtinas palūkanas.

4. operatyviau atnaujinti pagrindinius elektros energijos skirstymo infrastruktūros tinklo elementus (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).
5. mažinti ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinę trukmę ir dažnumą (3-asis pagrindinis audito rezultatas).
6. tobulinti infrastruktūros projektų įgyvendinimo rizikų valdymo procesą taip, kad šie projektai būtų įgyvendinami suplanuotais terminais (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).

Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai

7. Siekiant užtikrinti vartotojų interesus, nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų įvertinama, per kokį terminą gali būti grąžinamos vartotojų permokėtos sumos (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).
8. Siekiant tikslingai naudoti valstybės biudžeto lėšas, užtikrinti, kad daliniam kompensavimui už suvartotą elektros energiją skirtų lėšų dydis būtų pagrįstas (4-asis pagrindinis audito rezultatas).

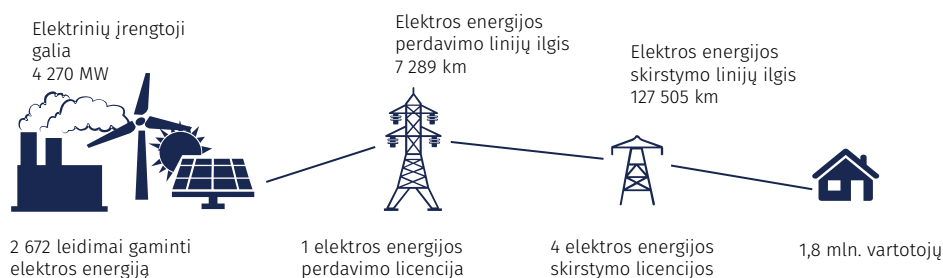
Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai, laukiamas audito poveikis ir pokyčių vertinimo rodikliai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (36 psl.). Aktualią informaciją apie rekomendacijų įgyvendinimo būklę, rezultatus ir įvykusius pokyčius yra skelbiama atvirose duomenyse Valstybės kontrolės interneto svetainėje <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/AtviriDuomenys>.

JŪŽANGA

Pramonės veiklos raida, esminių visuomenės funkcijų užtikrinimas, saugumas bei ekonominės ir socialinės gerovės palaikymas priklauso nuo patikimo (sklandaus) elektros energetikos sistemų funkcionavimo.

Elektros energetikos sistemą sudaro elektrinės, kurios gamina elektrą, aukštos įtampos elektros perdavimo linijos ir įrenginiai, žemos ir vidutinės įtampos elektros skirstymo tinklas, elektros energijos vartotojai⁹. Pagaminta elektros energija aukštos įtampos linijomis perduodama į skirstymo tinklus, kuriais pasiunčiama galutiniams vartotojams (1 pav.).

1 pav. Elektros energijos grandinė

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos, AB „Litgrid“ duomenis¹⁰

Valstybė siekia iki 2050 m. importuojamą elektros energiją visiškai pakeisti Lietuvoje pagaminta elektros energija. Šiuo metu šalyje pagaminama apie 35,8 proc. reikalingo kiekio. Elektra gaminama tiek didelės galios elektrinėse, galinčiose aprūpinti elektros energija kelis miestus ar regionus, tiek mažose, skirtose vienam namų ūkiui. Bendra Lietuvos elektrinių įrengtoji galia sudarė 4 270 MW. Apie 41 proc. visos įrengtosios galios tenka elektrinėms, naudojančioms atsinaujinančius išteklius.

Pagaminta elektra perduodama į aukštos įtampos elektros linijas. Jas ir kitus elektros perdavimo sistemos įrenginius valdo vienas perdavimo sistemos operatorius – AB „Litgrid“. Bendras perdavimo linijų ilgis 2022 m. sudarė 7 289 km. Perdavimo sistemos operatorius yra atsakingas už elektros energetikos sistemos darbo saugumą, stabilumą ir patikimumą, balansavimą LR teritorijoje, jungiamųjų linijų su kitų šalių elektros energetikos sistemomis eksploatavimą, priežiūrą, valdymą, plėtrą ir kt.

Iš aukštos įtampos linijų elektra perduodama į vidutinės ir žemos įtampos elektros skirstomuosius tinklus, kuriais pasiekia vartotoją. Bendras skirstymo linijų ilgis 2022 m. siekė 127 505 km. Elektros energijos skirstymo licencijas turi 5 įmonės, iš jų 95 proc. tinklo

⁹ Energetikos ministerija. Prieiga per internetą: Sektoriaus veikla. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija (lrv.lt) (žiūrėta 2023-08-17).

¹⁰ Leidimų ir licencijų turėtojai. Prieiga per internetą: <https://www.vert.lt/elektra/Puslapiai/leidimulicenciju-turetojai.aspx> (žiūrėta 2023-09-15). Įrengtoji galia. Prieiga per internetą: <https://www.litgrid.eu/index.php/sistema/elektros-energetikos-sistemas-informacija/irengtoji-galia/502> (žiūrėta 2023-09-15). Perdavimo ir skirstymo linijų ilgis. Prieiga per internetą: <https://www.regula.lt/SiteAssets/Patikimumo+ataskaita+2022.pdf> (žiūrėta 2023-09-15). Vartotojų skaičius. Prieiga per internetą: <https://www.regula.lt/SiteAssets/Puslapiai/naujienos/2023-metai/2023-07-28/vert-metine-ataskaita-ek-2022-lt.pdf> (žiūrėta 2023-09-15).

valdo AB ESO. Skirstomųjų tinklų operatorius yra atsakingas už jam priklausančių skirstomųjų tinklų saugumą, patikimumą, eksploatavimą, priežiūrą, valdymą bei plėtojimą, persiunčiamos elektros energijos kokybę.

Seimui 2020-05-07 priėmus Elektros energetikos įstatymo pataisas, Lietuva prisijungė prie daugumos Europos Sąjungos šalių, kuriose vartotojai turi pasirinkti elektros energijos tiekėją. Iki tol gyventojai elektros energiją pirkė iš visuomeninio tiekėjo, o jos kainą nustatė Valstybinė energetikos reguliavimo taryba. Tiekėjo pasirinkimas buvo suskirstytas į 3 etapus: daugiausia elektros energijos naudojantys vartotojai nepriklausomą tiekėją turėjo pasirinkti iki 2020 m. pabaigos, mažiausiai – iki 2025 m. pabaigos. Nepriklausomą tiekėją 2023-10-16 yra pasirinkę 71,5 proc. (1 233 622) vartotojų¹¹. Elektros energiją buitiniams vartotojams tiekia 5 nepriklausomi tiekėjai, 1 visuomeninis tiekėjas (UAB „Ignitis“), taip pat yra užtikrinamas garantinis tiekimas (AB ESO) vartotojams, kurie turėjo pasirinkti nepriklausomą tiekėją, tačiau to nepadarė.

Lietuvos elektros energetikos sistema veikia kartu su kitų šalių energetikos sistemomis ir tam, kad veiktų nenutrūkstamai, operatoriai turi subalansuoti pagaminamos ir suvartojamos elektros kiekius ir palaikyti sutartą dažnį. Lietuva, Latvija ir Estija yra vienintelės Europos Sąjungos valstybės, kurių elektros energetikos sistemos veikia Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių elektros energetikos sistemoje kartu su Baltarusija ir Rusija. Europos Sąjungos narystės siekusios valstybės palaipsniui prisijungė prie kontinentinės Europos tinklo: 1995 m. tai padarė Lenkija, Čekija, Slovakija ir Vengrija, 2004 m. – Rumunija ir Bulgarija, o 2022 m. – Ukraina ir Moldova.

Siekdamos tapti nepriklausomos nuo Rusijoje priimamų sprendimų ir panaikinti galimybes techniškai paveikti Baltijos šalių elektros energetikos sistemų veikimą, Lietuva, Latvija, Estija ir Lenkija 2018-06-28 ir 2019-06-20 pasirašė susitarimus su Europos Komisija dėl Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais. Susitarime numatyta sinchronizacijos data – 2025 m. Viso projekto vertė – apie 1,6 mlrd. Eur. Projektas finansuojamas ES ir trijų Baltijos šalių bei Lenkijos perdavimo sistemų operatorių lėšomis.

¹¹ Prieiga per internetą: <https://www.regula.lt/Puslapiai/bendra/Elektros-energijos-tiekimas.aspx> (žiūrėta 2023-10-16).

AUDITO REZULTATAI

1. NEPAKANKAMA ELEKTROS ENERGIJOS GAMYBOS IŠ ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ PLĖTRA

1. Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo elektros energijos sektoriuje skatinimas – veiksminga priemonė, mažinanti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir energetinę priklausomybę. Vietinės elektros energijos gamybos apimčių didinimo siekiama skatinant tvarią, atsinaujinančių išteklių pagrindu plėtojamą elektros energijos gamybą.
2. Laikėmės nuostatos, kad valstybė skatina atsinaujinančių elektros energijos gamybos šaltinių plėtrą, kai: yra nustatyti elektros energijos gamybos iš AEI strateginiai tikslai ir uždaviniai¹²; numatytos vertinimais pagrįstos priemonės visiems uždaviniams įgyvendinti¹³; visais atvejais įvertintas lėšų poreikis priemonėms įgyvendinti ir suplanuotos lėšos¹⁴; ministerija kasmet analizuoja informaciją apie priemonių įgyvendinimo eigą ir jų rodiklių pasiekimo lygį, teikia jų įgyvendinimo tobulinimo siūlymus Vyriausybei, prižiūri, ar jie įgyvendinami¹⁵; 2020 m. pasiektas 30 proc. elektros energijos iš AEI dalies galutiniam elektros energijos suvartojimo balanse tikslas¹⁶.
3. Teisės aktuose, reglamentuojančiuose elektros energetikos sektorių, ir visuose planavimo dokumentuose numatyta elektros energijos iš AEI gamybos plėtra (2 pav.).

¹² Strateginio valdymo įstatymas, 5 str. 2 d.

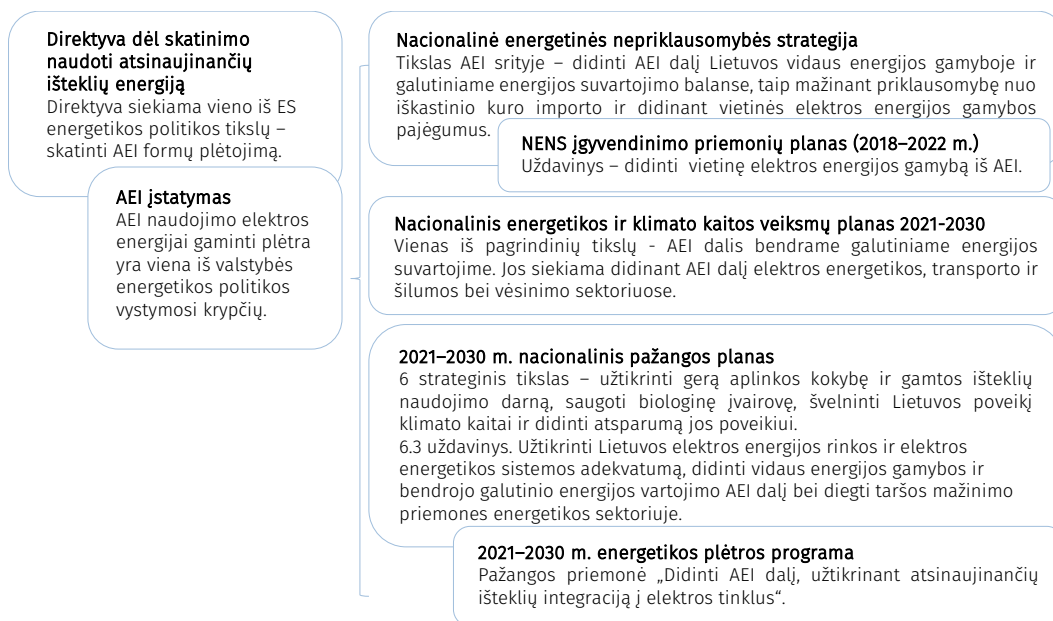
¹³ Ten pat, 5 str. 1 d., 4 str. 2 ir 8 p.

¹⁴ Ten pat, 4 str. 4 p.

¹⁵ Vyriausybės 2021-04-28 nutarimu Nr. 292 patvirtinta Strateginio valdymo metodika, 216 p.; 2018-12-05 nutarimas Nr. 1210 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, 3 p.

¹⁶ Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, 25.1 p.

2 pav. Elektros gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtros tikslai ir uždaviniai teisės aktuose ir planavimo dokumentuose

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

- Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje nustatyta Lietuvos energetikos sektoriaus vizija, strateginės kryptys, tikslai ir uždaviniai, strategija yra integruota į kitus planavimo dokumentus.

Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje numatytas elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių plėtros tikslas nepasiektas

- Rengiant planavimo dokumentus, turi būti sistemiškai ir kompleksiškai nagrinėjamos ir vertinamos įvairios ateities galimybės, vėliau – nuolat stebimi ir analizuojami įgyvendinimo rezultatai ir laiku priimami reikalingi sprendimai dėl jų peržiūrėjimo siekiant užsibrėžtų tikslų¹⁷.
- Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje¹⁸ numatytas tikslas – didinti Lietuvos bendrojo galutinio energijos vartojimo AEI dalį, o vienas šio tikslo uždavinių – didinti vietinę elektros energijos gamybą iš AEI. NENS įgyvendinimo 2018–2022 m. priemonių plane¹⁹ šiam uždaviniui įgyvendinti buvo numatytos 9 priemonės. Ministerija nepateikė įrodymų, kaip jos buvo pasirinktos ir kaip buvo įvertintas preliminarus lėšų poreikis uždaviniui įgyvendinti. Ministerija nurodė, kad nebuvo vertintos uždavinio rezultato pasiekimo rizikos ir nenumatytos jų valdymo priemonės.

¹⁷ Strateginio valdymo įstatymas, 4 str. 2, 4 ir 8 p.; 5 str. 1 d.; Vyriausybės 2021-04-28 nutarimu Nr. 292 patvirtinta Strateginio valdymo metodika, 216 p.

¹⁸ Seimo 2012-06-26 nutarimu Nr. XI-2133 patvirtinta Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija.

¹⁹ Vyriausybės 2018-12-05 nutarimas Nr. 1210 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“.

Energetikos ministerijos paaiškinimas dėl uždavinio didinti vietinę elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos išteklių priemonių planavimo

Priemonių planas buvo rengiamas kreipiantis į atsakingus ministerijos struktūrinius padalinius, pavaldžias įstaigas bei kitas institucijas ir prašant nurodyti reikalingas priemones Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje numatytiems tikslams pasiekti. Atsakingi padaliniai ir institucijos aktualias priemones parinko ir preliminarių lėšų poreikį nustatė ekspertinio vertinimo būdu, neatlikdami detalių skaičiavimų ir jų nedokumentuodami.

7. Energetikos ministerija turi koordinuoti strategijos įgyvendinimo priemonių plano vykdymą, kasmet apie jį informuoti Vyriausybę ir ne rečiau kaip kartą per metus jį atnaujinti²⁰. Ministerija kasmet, išskyrus 2021 metus, vertino priemonių įgyvendinimo eigą bei jų rodiklių pasiekimo lygį ir apie rezultatus informavo Vyriausybę. 2019–2021 m. nebuvo vertinamas priemonių peržiūros poreikis ir priemonių planas nebuvo atnaujintas. Jis atnaujintas tik 2022-03-30, tačiau priemonės dėl vietinės elektros energijos gamybos iš AEI didinimo ir jų rodikliai išliko tokie patys visą laikotarpį. Preliminarus lėšų poreikis nepasikeitė, nors realiai skirta ir panaudota tris kartus daugiau lėšų, nei buvo numatyta NENS plane.

Energetikos ministerijos paaiškinimas dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano vykdymo stebėsenos

Nuo 2021-01-01 įsigaliojus Strateginio valdymo įstatymui bei Energetikos įstatymo²¹ pakeitimams, nebuvo teisinio aiškumo, ar NENS bei jos įgyvendinimo priemonių planas išliks, ir ministerija priemonių neperžiūrėjo ir nepatikslino, taip pat neatliko jų įgyvendinimo 2021 m. stebėsenos.

Nuo 2022 m. įsigaliojo Strateginio valdymo įstatymo pakeitimas²², pagal kurį NENS ir jos įgyvendinimo planas laikomi nacionaline darbotarke ir nacionalinės darbotarkės planu. Dėl to priimtas sprendimas rengti atnaujintą NENS darbotarkės projektą (inicijuota ir atliekama Energetikos transformacijos studija ir pradedama vykdyti Energetikos sektoriaus modeliavimo studija).

8. Ir pasikeitus strateginio valdymo sistemai, tiek NENS, tiek jos įgyvendinimo priemonių planas nuo jų priėmimo yra galiojantys dokumentai, todėl, auditorių nuomone, su jais susijusios nuostatos yra privalomos Energetikos ministerijai ir jų nevykdyti nebuvo teisinio pagrindo.
9. NENS buvo numatyta didinti elektros energijos gamybos iš AEI plėtrą. Planuota, kad 2020 m. elektros energijos iš AEI dalis, palyginti su galutiniu elektros energijos suvartojimu, pasieks 30 proc.²³ Tačiau 2020–2022 m. nebuvo pasiekti NENS numatyti 30 proc. (AEI dalis atitinkamais metais sudarė 20,2; 20,9 ir 25,5 proc.²⁴). 2012–2022 m. laikotarpiu elektros energijos iš AEI dalis padidėjo 2,3 karto, nuo 10,9 iki 25,5 proc. Lietuvos rodiklis kasmet didėja, vis tik 2018–2021 m. laikotarpiu, palyginus su kitomis Baltijos valstybėmis, Lietuva buvo mažiausią rodiklį pasiekusi valstybė (3 pav.).

²⁰ Ten pat, 3 p.; Vyriausybės 2009-02-11 nutarimu Nr. 86 patvirtinti Energetikos ministerijos nuostatai, 8.4 p.

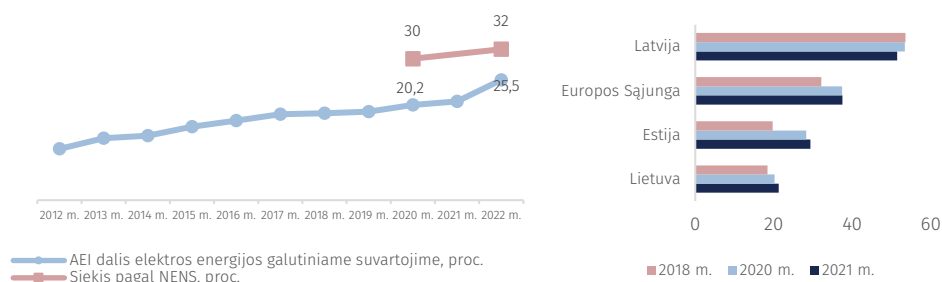
²¹ Elektros energetikos įstatymas, 14 str.

²² Strateginio valdymo įstatymo Nr. XIII-3096 pakeitimo 2021-12-23 įstatymas Nr. XIV-836, 26 str. 1 d.

²³ Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, 25.1 p.

²⁴ Atsinaujinančių energijos išteklių dalis suvartojime. Prieiga per internetą: Rodiklių duomenų bazė. Oficialiosios statistikos portalas (žiūrėta 2023-08-28).

3 pav. Lietuvos elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių dalis galutiniame elektros energijos suvartojime 2012–2022 m. (proc.) bei ES ir Baltijos valstybių rodikliai 2018–2021 m. (proc.)

Šaltinis – Valstybė kontrolė pagal Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategiją²⁵ ir jos įgyvendinimo planą²⁶, Valstybinės duomenų agentūros²⁷ ir Eurostato²⁸ duomenis

- Energetikos ministerija bei Lietuvos energetikos agentūra kaip pagrindinę priežastį, kodėl 2020 m. nepavyko pasiekti planuoto rodiklio, nurodė nepakankamą AEI plėtrą – neišnaudotas AEI plėtros sausumoje ir jūroje potencialas bei maža gyventojų dalis aktyviai veikiančių elektros energijos rinkoje²⁹, dėl COVID-19 sutrikusi AEI technologijų tiekimo grandinė³⁰. 2018–2021 m. laikotarpiu (per 4 metus) vėjo elektrinių įrengtoji galia padidėjo 105 MW (20 proc.), o saulės – 181 MW (245 proc.). 2022 m. vyko spartesnė elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtra ir per metus vėjo elektrinių įrengtoji galia padidėjo 323 MW (52 proc.), o saulės – 317 MW (124 proc.), tai rodo didėjančius vietinės generacijos pajėgumus ir didesnę elektros energijos iš AEI dalį suvartojime. Biokuro, biodujų bei hidroenerijos elektrinių įrengtoji galia visą audituojamą laikotarpį beveik nesikeitė.
- Gamybos pajėgumai didėja, ateityje planuojama dar didesnė elektros energijos gamybos iš AEI plėtra³¹. Įstatyme ir planavimo dokumentuose numatyti skirtingi tikslai, kurie skiriasi iki 25 proc. punktų (1 lentelė).

1 lentelė. Elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių dalies galutiniame elektros energijos suvartojime siekis 2030 m. teisės aktuose ir planavimo dokumentuose

Dokumento pavadinimas	Tikslas, proc.
NENS (2018-06-21) ir jos įgyvendinimo priemonių planas (atnaujintas 2022-03-30) Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas	45
2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas (atnaujintas 2021-09-29)	50
2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Energetikos ministerijos energetikos plėtros programa (aktuali nuo 2023-04-08)	70
AEI įstatymas (nuo 2022-03-31)	70

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

²⁵ Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, 25.1 p.

²⁶ Vyriausybės 2018-12-05 nutarimas Nr. 1210 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano“, 1.1.1 uždavinio rodikliai.

²⁷ Atsinaujinančių energijos išteklių dalis suvartojime. Prieiga per internetą: Rodiklių duomenų bazė. Oficialiosios statistikos portalas (žiūrėta 2023-08-28).

²⁸ Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_40/default/table?lang=en (žiūrėta 2023-08-28).

²⁹ 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos energetikos plėtros programa, 6 problema.

³⁰ Energetikos ministerijos 2023-10-06 raštas Nr. 3-1477 „Dėl valstybinio audito ataskaitos „Elektros energetikos sektoriaus valdymas“ projekto“.

³¹ 2022-12-31 vėjo ir saulės elektrinių įrengtoji galia buvo 1,5 GW, AB „Litgrid“ prognozuojama 2024 m. pabaigoje – 3,3 GW.

12. Nepasiekus užsibrėžtų elektros energijos gamybos iš AEI tikslų ir neturint konkurencingų nuosavos generacijos pajėgumų, liksime priklausomi nuo importuojamos elektros energijos. Norint pasiekti tikslą didinti elektros energijos gamybos iš AEI dalį, būtina suderinti skirtinguose dokumentuose numatytus siektinus rezultatus ir skirti daugiau dėmesio jam pasiekti.

Leidimų komercinėms saulės šviesos energijos elektrinėms įrengti išdavimas buvo sustabdytas ilgiau nei pusei metų

13. Elektros energijos gamybos pajėgumų plėtojimo ir elektros energijos gamybos veikla yra reguliuojama leidimais³², kuriuos išduoda VERT³³, įvertinusi asmenų prašymus ir kartu pateiktus dokumentus, įrodančius objekto galimybes prisijungti prie elektros tinklų, statybos vietos atitiktį reikalavimams, technologinius, finansinius pajėgumus ir kt.³⁴
14. Laikėmės nuostatos, kad leidimai išduodami optimaliais terminais, kai yra nustatyti leidimų išdavimo terminai ir visi leidimai išduoti nustatytais terminais³⁵, o nustačius saulės elektrinių įrengimo galios apribojimus, visais atvejais buvo nustatyti galios paskirstymo principai³⁶.
15. Leidimai turi būti išduodami, ne vėliau kaip per 30 k. d. nuo prašymo bei visų reikalingų dokumentų pateikimo³⁷. Įvertinę 94 atsitiktinės atrankos būdu pasirinktus atvejus, kai 2018–2022 m. buvo kreiptasi dėl leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ar gaminti elektros energiją, nustatėme, kad 86 proc. (81 iš 94) atvejų leidimai buvo išduoti, 14 proc. (13 iš 94) atvejų leidimai nebuvo išduoti (pareiškėjas atsiėmė prašymą, VERT atsisakė išduoti leidimą).
16. 78 proc. (63 iš 81) leidimų išduoti per laikotarpį iki 30 k. d. (vidutiniškai per 16 k. d.), o 22 proc. (18 iš 81) atvejų procesas užtruko nuo 12 iki 210 k. d. ilgiau. Pagrindinė užsitęsusio leidimo išdavimo proceso priežastis – pareiškėjai kartu su prašymu pateikė ne visus reikalingus ir tinkamai įformintus dokumentus.

Pavyzdžiai, kai leidimas išduotas ilgiau nei per 30 k. d.

- ✓ UAB „A“ su prašymu nepateikė visų reikalingų dokumentų (3 kartus teikė trūkstamą informaciją), dėl to leidimo išdavimo procesas užtruko 124 k. d. ilgiau nei numatytas 30 k. d. terminas.
- ✓ VERT, įvertinusi UAB „B“ dokumentus, nustatė trūkumą, dėl kurių turėjo būti keičiami reikalingi dokumentai (5 kartus teikė trūkstamą, patikslintą informaciją), todėl leidimo išdavimo procesas užtruko 183 k. d. ilgiau nei numatytas 30 k. d. terminas.

17. Leidimų išdavimo proceso trukmę lemia ne tik visų reikalingų dokumentų pateikimas ir jų vertinimas, bet ir teisinio reglamentavimo pokyčiai. Siekiant, kad Lietuvos žmonėms, savivaldybių energetinėms bendrijoms, per kurias siekiama padėti energetinį skurdą ir

³² Elektros energetikos įstatymas, 16 str. 1 d.

³³ Iki 2019-06-30 leidimus išdavė Valstybinė energetikos inspekcija, kuri nuo 2019-07-01 reorganizuota jungimo būdu, prijungiant ją prie Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (po reorganizacijos pavadinta VERT).

³⁴ Vyriausybės 2019-08-07 nutarimu Nr. 829 patvirtintos Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės, 19–21 p.

³⁵ Elektros energetikos įstatymas, 16 str. 25 d. ir 17 str. 2 d.

³⁶ Apsinaujančių energijos išteklių įstatymas, 13 str. 10 d.

³⁷ Elektros energetikos įstatymas, 16 str. 25 d. ir 17 str. 2 d.

nepriteklių patiriantiems žmonėms bei smulkiajam verslui, liktų pakankamai galios tinkle įsirengti saulės elektrines, priimtas įstatymo pakeitimas³⁸, pagal kurį saulės šviesos energijos komercinių elektrinių suminė įrengtoji galia negali viršyti 2 GW³⁹. Įstatyme VERT numatyta pareiga vertinti suminės įrengtosios galios kiekį ir informuoti Energetikos ministeriją ir operatorius apie pasiektą 2 GW ribą.

18. VERT 2022-07-13 informavo⁴⁰, kad 2 GW riba jau pasiekta ir viršyta. Jos duomenimis, pareiškėjai kreipėsi dėl 4,028 GW suminės įrengtosios galios, o 1,024 GW kiekis jau buvo paskirstytas, t. y. kreiptasi dėl dvigubai didesnio kiekio nei nustatyta riba ir 4 kartus didesnio nei nepaskirstytas kiekis.
19. VERT teigimu, siekdama užtikrinti tinkamą bei efektyvų įstatymo įgyvendinimą ir tvarią AEI plėtrą, ji pakartotinai kreipėsi į pareiškėjus dėl informacijos tikslinimo, į savivaldybes dėl statybos galimumo, vykdė diskusijas su rinkos dalyviais, viešąsias konsultacijas dėl kriterijų, kuriais remiantis bus vertinami pareiškėjų prašymai ir 2022-10-24 patvirtino prašymų vertinimo tvarkos aprašą⁴¹. Jame nustatyti prašymų vertinimo reikalavimai ir reglamentuotas pareiškėjų sąrašo sudarymas. Patvirtintus reikalavimus atitiko 39 asmenų pateikti prašymai dėl bendros 3,832 GW įrengtosios galios.
20. Vyriausybė nutarimą⁴² dėl tolesnės saulės šviesos energijos elektrinių plėtros priėmė 2023-02-01, po to VERT patikslino prašymų vertinimo tvarkos aprašą. Šie dokumentai patvirtinti praėjus 7 mėnesiams nuo pranešimo apie pasiektą ir viršytą įstatyme nustatytą 2 GW suminės įrengtosios galios ribą (4 pav.). Energetikos ministerijos teigimu, taip nutiko, nes leidimai plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus negalėjo būti išduoti, kol Vyriausybė nepriims sprendimo dėl tolesnės saulės elektrinių plėtros. Šiam sprendimui priimti buvo būtinas elektros tinklų operatorių elektros energijos gamybos įrenginiams suteiktų pralaidumų ir esamų laisvų elektros tinklų pralaidumų įvertinimas.

³⁸ Atsinaujinančių energijos išteklių įstatymas, 13 str. 10 d.

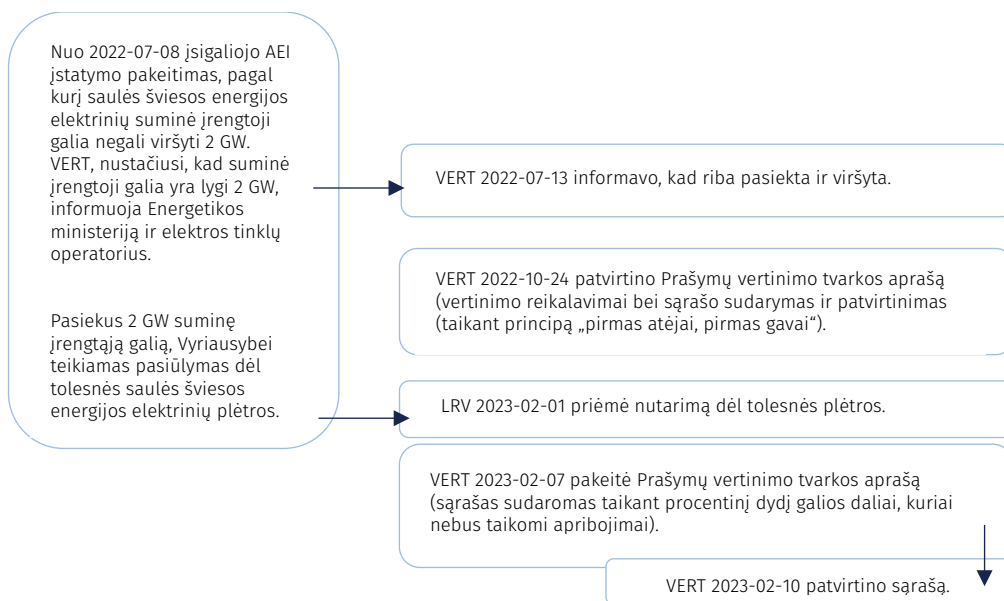
³⁹ Energetikos ministerijos pažyma Seimo nariams.

⁴⁰ VERT 2022-07-13 raštas Nr. R2-(E)-4070 Energetikos ministerijai ir elektros tinklų operatoriams.

⁴¹ VERT 2022-10-24 nutarimas Nr. O3E-1468 „Dėl Asmenų pateiktų prašymų išduoti leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus įrengiant saulės šviesos energijos elektrines vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁴² Vyriausybės 2023-02-01 nutarimas Nr. 66 „Dėl Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13 straipsnio 10 dalyje nurodytų saulės šviesos energijos elektrinių plėtros“.

4 pav. Teisės aktų reikalavimai ir sprendimai dėl saulės šviesos energijos elektrinių plėtros

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

21. Išanalizavę duomenis apie leidimų pagal VERT patvirtintą sąrašą išdavimą, nustatėme, kad 38 (iš 39) leidimai išduoti vidutiniškai per 282 k. d. (ilgiau nei per 9 mėn.), 1 (iš 39) atveju pareiškėjas nusprendė nebevykdyti saulės šviesos energijos elektrinės projekto, todėl leidimas neišduotas.
22. Leidimų išdavimo procesas užtruko, nes, įstatyme nustatant 2 GW apribojimą, nebuvo numatytas principas, kaip pareiškėjams turėtų būti paskirstyta likusi įrengtoji galia. Sustojus leidimų išdavimo procesui, negalėjo būti įrengiamos naujos saulės šviesos energijos elektrinės ir jose negalėjo būti gaminama elektros energija. Konstitucinis Teismas⁴³ vertina, ar AEI įstatyme nustatytas apribojimas neprieštarauja konstituciniams teisinės valstybės ir atsakingo valdymo principams.

2. 2025 M. SINCHRONIZACIJOS PROJEKTO VEIKSMŲ IR PRIEMONIŲ PLANAS BUS ĮGYVENDINTAS NE VISA PLANUOTA APIMTIMI

23. Lietuvos elektros energetikos sistema veikia sinchroniškai su Baltarusijos, Rusijos, Estijos ir Latvijos sistemomis. Baltijos šalių elektros energetikos sistemos dažnį centralizuotai valdo ir koordinuoja dispečerinė Maskvoje, todėl sistemos valdymo aspektu Lietuva, Latvija ir Estija iki šiol yra izoliuota energetinė sala Europos Bendrijoje. Baltijos šalys siekia sujungti savo elektros energetikos sistemas ir dirbti vienu dažniu su kontinentinės Europos tinklais, tapti Europos elektros sistemos dalimi ir visaverte Europos elektros infrastruktūros, rinkos ir sistemos dalyve. Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija ir Europos

⁴³ Konstitucinio Teismo 2023-05-02 potvarkis Nr. 2B-32 „Dėl prašymo priėmimo“. Prieiga per internetą: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2845/content> (žiūrėta 2023-08-04).

Komisija 2018-06-28 ir 2019-06-20 pasirašė susitarimus dėl Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais:

- ✓ Nustatyta kryptis – sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklais per Lenkiją;
- ✓ Patvirtinta sinchronizacijos data – ne vėliau kaip 2025 metai⁴⁴.

24. 2023 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos Ministrai Pirmininkai pasirašė bendrą deklaraciją, kuria įsipareigojama sinchronizuoti Baltijos šalių elektros tinklus su Vakarų Europa ne vėliau kaip 2025 m. vasario mėn.⁴⁵
25. Laikėmės nuostatos, kad elektros energetikos sistemos sinchronizacija su kontinentine Europa vykdoma tinkamai, jeigu: atlikta sinchronizacijai vykdyti reikalingų veiksmų analizė⁴⁶; nustatytos įgyvendinimo rizikos ir priemonės joms valdyti⁴⁷; Energetikos ministerija kasmet analizuoja informaciją apie veiksmų įgyvendinimo eigą ir teikia Vyriausybei siūlymus dėl jų įgyvendinimo tobulinimo⁴⁸; numatyti veiksmai įgyvendinami planuotais terminais⁴⁹; Lietuva, Latvija ir Estija izoliuotą Baltijos šalių elektros sistemos bandymą planuoja atlikti tuo pačiu metu⁵⁰.
26. Elektros energetikos sistemos sinchronizacijai su Europos elektros tinklais įgyvendinti buvo atlikta reikalingų veiksmų ir priemonių analizė ir patvirtintas viso sinchronizacijos projekto įgyvendinimo planas (VPP)⁵¹. VPP įgyvendinti numatyti 36 veiksmai ir 99 priemonės. Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius AB „Litgrid“ įpareigotas⁵² įgyvendinti šį projektą bendradarbiaujant su Baltijos šalių bei Lenkijos operatoriais.
27. Siekiant ne vėliau kaip 2025 m. sujungti Lietuvos elektros energetikos sistemą su kontinentine Europa, svarbu nustatytais terminais įvykdyti VPP numatytus veiksmus. Nustatėme, kad 13,9 proc. (5 iš 36) veiksmų įgyvendinimo terminai nukelti nuo 3 iki 15 mėn.

⁴⁴ 2019 m. elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių plano vykdymo ataskaita.

⁴⁵ Lietuvos, Latvijos ir Estijos Ministrų Pirmininkų 2023-08-03 deklaracija dėl pagreitinto Baltijos valstybių elektros tinklų sinchronizavimo su KET.

⁴⁶ Strateginio valdymo įstatymas, 4 str. 2 ir 8 p.

⁴⁷ Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas, 4 str. 1 d.; Vidaus kontrolės įgyvendinimo viešajame juridiniame asmenyje tvarkos aprašas, 15 p.

⁴⁸ Strateginio valdymo metodika, 216 p.; Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių planas, 16 p.

⁴⁹ Elektros energetikos įstatymas, 23 str. 1 d.; Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių planas, 9 ir 12 p.

⁵⁰ Elektros energetikos įstatymas, 23 str. 1 d.; Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, 42.1.2 p.

⁵¹ Vyriausybės 2019-09-04 nutarimu Nr. 918 patvirtintas Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių planas.

⁵² Elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymas, 13 str. 1. d.

Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo veiksmų terminų pakeitimo pavyzdžiai

- ✓ „Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo sistemos (FSAS) įrengimas“: pradinė planuota įgyvendinimo data – 2023 m. III ketv., dabartinė – 2024 m. II ketv.
- ✓ „Lietuvos elektrinės darbo išteklių užtikrinimas, siekiant išlaikyti įrenginių prieinamumą elektros energijos gamybai iki Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais“: pradinė planuota įgyvendinimo data – 2022 m. IV ketv., dabartinė – 2023 m. II ketv.
- ✓ „Izoliuoto Baltijos šalių elektros energetikos sistemų darbo bandymo (dalyvaujant Estijai ir Latvijai)“: pradinė planuota įgyvendinimo data – 2023 m. III ketv., dabartinė – 2025 m. I ketv.

28. Pagrindinės veiksmų terminų nukėlimo priežastys – įrangos tiekimo vėlavimai ir užtrukęs susitarimo su Latvija ir Estija dėl izoliuoto Baltijos šalių elektros energetikos sistemų darbo bandymo datos derinimas.
29. Pagal patvirtintą VPP iki 2022-12-31 turėjo būti įgyvendinta 52,8 proc. (19 iš 36) elektros energetikos sinchronizacijos projekto veiksmų, o faktiškai įgyvendinta 47,2 proc. (17 iš 36). Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos izoliuoto darbo bandymas atliktas 4 mėn. vėliau nei planuota, Elektros energijos kaupimo įrenginių sistema – 9 mėn. vėliau nei planuota. Bandymas nukeltas siekiant užtikrinti maksimalų elektros jungčių pralaidumą tarp regiono šalių, kaupimo įrenginių sistema įrengta vėliau nei planuota dėl statybos darbų vėlavimo.
30. Energetikos ministerija, kasmet vykdydama sinchronizacijos įgyvendinimo stebėseną, identifikuoja projekto įgyvendinimo rizikas ir teikia pasiūlymus, kaip valdyti nustatytas rizikas. Ministerija identifikavo, kad 16,7 proc. (3 iš 18) veiksmų gali būti neįgyvendinta laiku⁵³. Prognozuojami vėlavimai nuo 4 iki 36 mėn. Jau dabar žinoma, kad vienas iš svarbiausių veiksmų⁵⁴ – *Harmony Link* jungtis su Lenkija – bus įgyvendintas ne anksčiau kaip 2027–2028 m.⁵⁵ (2 lentelė).

2 lentelė. Prognozuojami elektros energetikos sistemos sinchronizacijos veiksmų vėlavimai

Eil. Nr.	Elektros energetikos projektai	Prognozuojamas vėlavimas	Galimo neįgyvendinimo numatytu laiku priežastys
1.	330 kV Neries transformatorių pastotės rekonstravimas	daugiau kaip 4 mėn.	Rangos sutarties terminas 4 mėnesiais vėlesnis nei numatyta projekto pabaigos data VPP.
2.	Elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo (FSAS) valdymo sistemos įrengimas	iki 12 mėn.	Po rinkos konsultacijos projekto prognozuojama darbų pabaigos data yra vėlesnė nei numatyta VPP.
3.	<i>Harmony Link</i> jungties statyba	iki 36 mėn.	Dėl ilgesnių nei planuota pirkimo procedūrų, kurios užtruko, nes pateiktų pasiūlymų kainos 2,5 karto viršijo planuotas investicijas.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Energetikos ministerijos parengtą projekto įgyvendinimo 2022 m. ataskaitą⁵⁶

31. Prieš prisijungiant prie Europos tinklų, visos Baltijos šalys turi kartu atlikti izoliuotą elektros energetikos sistemų darbo bandymą. Jis parodys technines galimybes ir personalo pasirengimą kartu valdyti Baltijos šalių elektros sistemą izoliuotu režimu, išjungus kintamosios srovės jungtis su kitų valstybių elektros energetikos sistemomis. Baltijos šalių

⁵³ Energetikos ministerijos Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto įgyvendinimo ir elektros energetikos sistemos saugumo ir patikimumo stiprinimo veiksmų ir priemonių plano vykdymo 2022 m. ataskaita.

⁵⁴ Ten pat, 5 psl.

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Ten pat.

perdavimo sistemų operatoriai 2016 m. bendrai sutarė atlikti bandymą 2019 m. birželio mėn. Ši nuostata buvo įtvirtinta NENS. Estijos ir Latvijos elektros perdavimo sistemų operatoriai 2019-02-05 informavo apie šio bandymo atidėjimą neapibrėžtam laikotarpiui⁵⁷. 2023 m. rugpjūčio mėn. Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energetikos sistemų operatoriai susitarė Baltijos šalių izoliuoto darbo bandymą atlikti 2025 m. vasario mėn.⁵⁸

32. Visi numatyti veiksmai skirti elektros energijos sistemos saugumui ir patikimumui bei darbui sinchroniniu režimu su KET užtikrinti, VPP planuoti įgyvendinti iki 2025 m. pabaigos. 2023 m. priimtas sprendimas⁵⁹ išskirstyti veiksmus į didinančius sistemos saugumą ir į užtikrinančius sistemos stabilumą bei integraciją su ES elektros energijos vidaus rinka. Saugumą užtikrinančius veiksmus numatoma įgyvendinti iki 2024 m. pabaigos, kitų įgyvendinimas numatytas po sinchronizacijos. Taip nebelineka pareigos visus VPP plane esančius veiksmus įgyvendinti iki 2025 m. pabaigos. Sistemos stabilumą ir integraciją su ES elektros energijos vidaus rinka užtikrinančių veiksmų neįgyvendinus iki 2025 m. pabaigos, elektros energijos perdavimo tinklo pralaidumas bus mažesnis nei planuota. Siekiant didesnio elektros energetikos sistemos stabilumo, svarbu didinti šio tinklo pralaidumą.

3. TURĖTŲ BŪTI LABIAU RŪPINAMASI INFRASTRUKTŪROS BŪKLE IR TEIKIAMŲ PASLAUGŲ KOKYBE

33. Siekiant užtikrinti nepertraukiamą elektros energijos tiekimą vartotojams, svarbu, kad elektros energijos perdavimo ir skirstymo tinklai būtų patikimi. Tinklai turi būti valdomi, naudojami ir jais disponuojama rūpestingai, siekiant užtikrinti visuomenės interesus⁶⁰. Esant poreikiui, valdomi tinklai turėtų būti remontuojami ar atliekami jų atkūrimo darbai. Už elektros energijos tinklų saugumą, patikimumą, eksploatavimą, priežiūrą, valdymą ir plėtrą atsakingi elektros perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai⁶¹.
34. Laikėmės nuostatos, kad elektros perdavimo ir skirstymo infrastruktūra užtikrina patikimą ir nepertraukiamą elektros tiekimą, kai kiekvienai elektros energijos perdavimo ir skirstymo infrastruktūros turto grupei nustatytas naudingo tarnavimo laikas⁶²; elektros perdavimo ir skirstymo infrastruktūra eksploatuojama neviršijant jai nustatyto naudingo tarnavimo laiko⁶³; operatoriams nustatyti elektros energijos persiuntimo patikimumo kokybės rodikliai⁶⁴; visais atvejais elektros energijos persiuntimo patikimumas atitinka

⁵⁷ Rinkos informacija. Prieiga per internetą: <https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages/cd3362d7-f8fb-47e0-bed2-111ab9d7fe42/1> (žiūrėta 2023-08-17).

⁵⁸ 2023-08-01 Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energetikos sistemų operatorių pasirašyta sutartis.

⁵⁹ Elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo Nr. XI-2052 preambulės, 2, 3, 4, 5, 6, 8 ir 13 straipsnių pakeitimo įstatymas, 5 str. 2 d.

⁶⁰ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 9 str. 1 p.

⁶¹ Elektros energetikos įstatymas, 23 str. 1 d. ir 35 str. 1 d.

⁶² VERT 2014-04-29 nutarimu Nr. O3-112 patvirtintas Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų tvarkos aprašas, 23 p. ir 5 priedas; 2018-12-21 nutarimu Nr. O3E-468 patvirtintas Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašas, 20 p. ir 3 priedas.

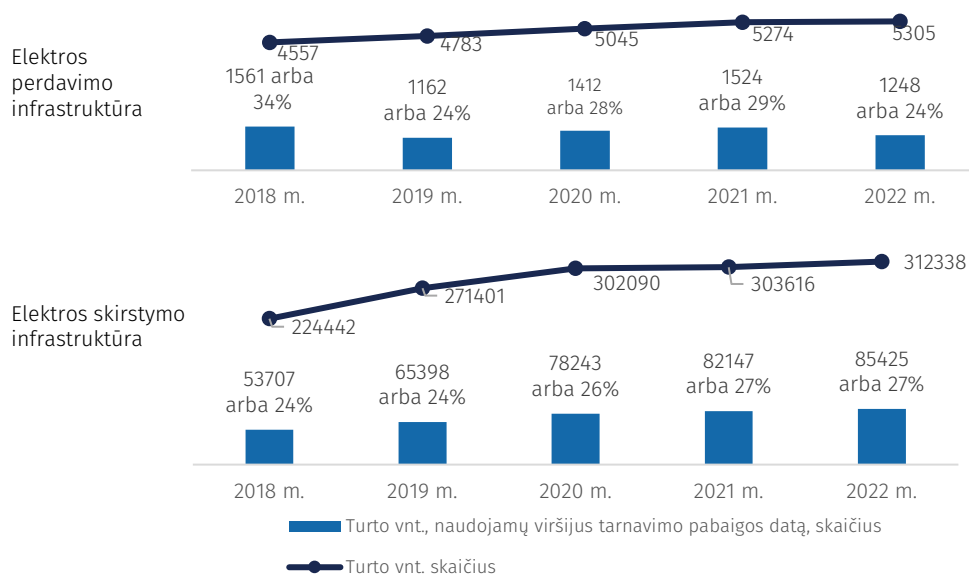
⁶³ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 9 str. 1 p.

⁶⁴ VERT 2009-06-11 nutarimu Nr. O3-75 patvirtintas Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašas, 11 p.

nustatytus kokybės rodiklius⁶⁵; visi suplanuoti infrastruktūros projektai įgyvendinami planuotais terminais⁶⁶.

35. Siekdami įvertinti laikotarpį, per kurį tikimasi iš turto gauti ekonominės naudos, ir numatyti, kada turtas gali pasenti, susidėvėti arba pareikalauti didelių priežiūros išlaidų, operatoriai yra nustatę savo valdomo turto naudingo tarnavimo laiką (nusidėvėjimo normatyvus) nuo 4 iki 70 metų. Atlikę operatorių⁶⁷ pateiktų duomenų apie valdomą elektros energetikos infrastruktūrą analizę nustatėme, kad 2018–2022 m. laikotarpiu vidutiniškai 28 proc. (1381 iš 4 993 turto vnt.) elektros perdavimo ir 26 proc. (72 984 iš 282 777 turto vnt.) elektros skirstymo veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto yra nusidėvėję – viršija nustatytą naudingo tarnavimo laiką. Nuo 2018 m. nusidėvėjusios elektros energijos perdavimo infrastruktūros sumažėjo 10 proc. punktų, elektros skirstymo – padaugėjo 3 proc. punktais (5 pav.).

5 pav. Elektros perdavimo ir skirstymo veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimas, vnt., proc.

Šaltinis – VK pagal AB „Litgrid“, AB ESO pateiktus duomenis

36. Vertinant pagrindinius tinklų elementus⁶⁸ – elektros energijos persiuntimo oro ir kabelių linijas, aukštos ir ypač aukštos, vidutinės ir žemos įtampos galios transformatorius – atskirose turto grupėse, turto, viršijančio naudingo tarnavimo laiką, dalis siekia iki 72 proc. (3 lentelė).

⁶⁵ VERT 2016-04-15 nutarimas Nr. O3-97 „Dėl minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių nustatymo 2016–2020 m. reguliavimo periodui“, 1 ir 2 p.

⁶⁶ Elektros energetikos įstatymas, 23 str. 1 d. ir 35 str. 1 d.

⁶⁷ AB „Litgrid“, AB ESO.

⁶⁸ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2013-07-05 nutarimu Nr. O3-287 patvirtintos Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus teikiamų paslaugų ir elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus teikiamų paslaugų ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (LRAIC) apskaitos modelio formavimo metodinės gairės, 3.2, 3.3, 3.4 skyriai.

3 lentelė. Pagrindinių tinklo elementų nusidėvėjimas 2022-12-31 duomenimis

Turto grupė	Veikla	Turto grupės pavadinimas	Nusidėvėjimo normatyvas metais	Turto vnt., naudojamų viršijus nustatytą tarnavimo laiką, proc.	Vidutinis tarnavimo laikas metais (kiek metų viršija nustatytąjį)
Oro linija ant gelžbetoninių atramų	Perdavimas	Oro linija ant gelžbetoninių atramų	55	11 % (42 iš 376)	60 (- 5 metais viršija nustatytąjį)
	Skirstymas	35 kV oro linijos ant gelžbetoninių atramų	40	72 % (172 iš 238)	53 (-13)
		10 kV oro linijos ant gelžbetoninių atramų	40	51 % (1 158 iš 2 273)	54 (-14)
		6 kV oro linijos ant gelžbetoninių atramų	40	8 % (1 iš 13)	55 (-15)
		0,38 kV oro linijos ir oro kabelių linijos ant gelžbetoninių atramų	40	51 % (28 873 iš 57 036)	51 (-11)
Oro linija ant metalinių atramų	Perdavimas	Oro linija ant metalinių atramų	55	9 % (2 iš 22)	62 (-7)
	Skirstymas	0,38 kV oro linijos ant metalinių atramų	40	66 % (48 iš 73)	57 (-17)
Kabelių linijos	Perdavimas	Kabelių linijos	55	0 % (0 iš 76)	x
	Skirstymas	35 kV kabelių linijos	40	2 % (4 iš 226)	53 (-13)
		10 kV kabelių linijos	40	21 % (6 243 iš 29 906)	52 (-12)
		6 kV kabelių linijos	40	41 % (94 iš 229)	51 (-11)
		0,38 kV kabelių linijos	40	13 % (13 505 iš 103 958)	50 (-10)
Galios transformatoriai	Perdavimas	Galios transformatoriai	35	20 % (16 iš 81)	47 (-12)
	Skirstymas	110 kV įtampos galios transformatoriai	35	40 % (154 iš 382)	44 (-9)
		35 kV įtampos galios transformatoriai	35	56 % (161 iš 287)	46 (-11)
		6–10 kV įtampos galios transformatoriai	35	27 % (13 935 iš 50 698)	46 (-11)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal AB „Litgrid“, AB ESO pateiktus duomenis

37. Eksploatuojant elektros energetikos infrastruktūrą, kurios naudingo tarnavimo laikas pasibaigęs, didėja defektų, gedimų tikimybė ir priežiūros sąnaudos, bet pasitaiko atvejų, kai ji eksploatuojama iki 20 metų ilgiau, nei numatytas naudingas tarnavimo laikas.

Elektros perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių valdomo turto vnt., viršijančių nustatytą naudingo tarnavimo laiką, pavyzdžiai

Perdavimas

- ✓ 110 kV oro linija Petrašiūnų TE–Aleksotas 12,71 km (inventorinis Nr. 106405), kurios naudingo tarnavimo laikas – 55 metai, pastatyta 1950-01-01, ir 2022-12-31 duomenimis buvo naudojama ilgiau kaip 73 metus, arba daugiau kaip 18 metų (32,7 proc.) viršijant nustatytą naudingo tarnavimo laiką;
- ✓ linijų įtampos reguliavimo transformatorius Nr.903379 40000 KVA (inventorinis Nr. 107357), kurio naudingo tarnavimo laikas – 35 metai, pastatytas 1967-10-01, ir 2022-12-31 duomenimis buvo naudojamas ilgiau kaip 55 metus, arba daugiau kaip 20 metų (57,1 proc.) viršijant nustatytą naudingo tarnavimo laiką.

Skirstymas

- ✓ 6 kV kabelių linija KL 6 kV Revonių g., Vilnius TR-337–TR-948 (inv. Nr. R220654), kurios naudingo tarnavimo laikas – 40 metų, įrengta 1967-12-01 ir 2022-12-31 duomenimis buvo naudojama ilgiau kaip 55 metus, t. y. daugiau kaip 15 metų (37,5 proc.) viršijant nustatytą naudingo tarnavimo laiką;
- ✓ 6–10 kV įtampos galios transformatorius TM-100 /10 (inv. Nr. 102756), kurio naudingo tarnavimo laikas – 35 metai, įrengtas 1969-05-01 ir 2022-12-31 duomenimis buvo naudojamas beveik 54 metus, t. y. beveik 19 metų (54,2 proc.) viršijant nustatytą naudingo tarnavimo laiką.

38. Skirstomųjų tinklų operatorius AB ESO nurodė, kad yra naudojamas turtas, viršijantis nustatytą naudingo tarnavimo laiką, nes didžioji dabar AB ESO eksploatuojamo tinklo dalis buvo sumontuota daugiau kaip prieš 40 metų, kai masiškai buvo vykdoma Lietuvos elektrifikacija. Tinklo rekonstrukcijai atlikti parenkami konkretūs tinklo objektai, vykdamas reitingavimo procesus, ir vertinama atsijungimų tikimybė, prijungtų klientų skaičius, objekto amžius ir kiti parametrai. Siekiama su esamais finansiniais ištekliais išspręsti elektros energijos tiekimo patikimumo problemas kuo didesniai klientų skaičiui.
39. Perdavimo sistemos operatorius nurodė, kad į tinklo atnaujinimą investuojama atsižvelgiant į operatoriaus galimybes: esant ribotiems ištekliams, investicijų eilė sudaroma ir sprendimai investuoti į turto atkūrimą priimami atsižvelgiant ne tik į turto eksploatavimo trukmę, bet ir į objektų būklę, svarbą sistemai, rekonstravimo ekonominį efektyvumą ir kitus kriterijus. Operatorius nurodė, kad vertinama objektų, pasiekusių ar viršijančių naudingo tarnavimo laiką, būklė ir prireikus keičiamos labiausiai susidėvėjusios dalys, kad nė vienas objektas nebūtų eksploatuojamas nesaugiai ir nekeltų nepriimtinos rizikos perdavimo tinklo patikimumo rodikliams.
40. Įvertinę operatorių ⁶⁹ pateiktą informaciją apie tinkle įvykusius gedimus 2018–2022 m., nustatėme, kad kasmet perdavimo tinkle įvyksta vidutiniškai 140 gedimų, daugiausia – 75 proc. – oro linijose. 2022 m., palyginus su 2018 m., jų skaičius išaugo nuo 119 iki 161 per metus, arba 35 proc. Skirstymo tinkle kasmet įvyksta vidutiniškai 34 619 gedimų, daugiausia – 57 proc. – taip pat oro linijose. Skirstymo tinkle gedimų skaičius nuo 2018 m. kasmet auga. Iš viso 2022 m. fiksuoti 39 205 gedimai, t. y. 9 281, arba 31 proc. daugiau nei 2018 m. (4 lentelė).

4 lentelė. Gedimai elektros perdavimo ir skirstymo tinkluose 2018–2022 m. vnt., proc.

Metai	Kabelių linijos		Oro linijos		Kiti komponentai (galios transformatoriai, valdymo įranga ir kt.)		Iš viso			
	perdavimas	skirstymas	perdavimas	skirstymas	perdavimas	skirstymas	perdavimas	skirstymas		
2018 m.	1 (1%)	3 269 (11%)	78 (66%)	18 (61%)	271	40 (34%)	8 378 (28%)	119 (100%)	29 (100%)	918
2019 m.	0 (0%)	3 839 (11%)	102 (69%)	19 (58%)	629	45 (31%)	10 357 (31%)	147 (100%)	33 (100%)	825
2020 m.	0 (0%)	3 387 (10%)	97 (76%)	20 (59%)	835	30 (24%)	10 820 (31%)	127 (100%)	35 (100%)	042
2021 m.	0 (0%)	3 500 (10%)	128 (87%)	19 (57%)	993	19 (13%)	11 611 (33%)	147 (100%)	35 (100%)	104
2022 m.	1 (1%)	3 303 (8%)	122 (76%)	19 (51%)	952	38 (24%)	15 950 (41%)	161 (100%)	39 (100%)	205
Iš viso:	2 (0%)	17 298 (10%)	527 (75%)	98 (57%)	680	172 (25%)	57 116 (33%)	701 (100%)	173 (100%)	094
Vidutiniškai	0 (0%)	3 460 (10%)	105 (75%)	19 (57%)	736	34 (25%)	11 423 (33%)	140 (100%)	34 619 (100%)	

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal AB „Litgrid“ ir AB ESO pateiktą informaciją

⁶⁹ AB „Litgrid“, AB ESO.

41. Skirstomųjų tinklų operatorius nurodė, kad pagrindinė transformatorių pastočių ir 10 KV skirstomųjų punktų gedimų priežastis – įrenginių ir jų izoliacijos senėjimas. Transformatorinėse didžiąją dalį gedimų sudaro gedimai, įvykę seno tipo „Šiaulių“ ir „Minsko“ transformatorinėse, kurios yra nudėvėtos bei technologiškai pasenusios. Oro linijose didžiausią įtaką atsijungimams turi augmenija ir stiprus vėjas, verčiantis medžius ant oro linijų. Kabelinėse linijose dažiausiai gedimai įvyksta nusidėvėjusiose kabelinėse linijose su alyvine izoliacija. Perdavimo sistemos operatorius nurodė, kad didžioji dalis atsijungimų įvyksta dėl gamtos reiškinių. Kitos gedimų priežastys yra susijusios su trečiųjų asmenų veikla, perdavimo tinklo įrangos gedimais, netinkamu prietaisų veikimu ir operatyvinėmis klaidomis.
42. Elektros energijos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams numatyta pareiga užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė būtų geresnė arba atitiktų minimalius reikalavimus⁷⁰. Siekdama įvertinti perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių teikiamų paslaugų kokybę, VERT nustato minimalius elektros energijos persiuntimo patikimumo rodiklių lygius ir atlieka šių rodiklių vertinimą⁷¹. Perdavimo sistemos operatoriumi nustatomi rodikliai parodo vidutinę elektros energijos nutraukimo trukmę (AIT) ir neperduotos elektros energijos kiekį (ENS) per ataskaitinį laikotarpį, skirstomųjų tinklų operatoriumi – vidutinį elektros energijos nutraukimo laiką (SAIDI) ir dažnį (SAIFI) vienam vartotojui per ataskaitinį laikotarpį.
43. Rodiklių lygis nustatomas reguliavimo laikotarpiui – 5 metams⁷². Nustatomi rodikliai turėtų skatinti operatorius užtikrinti teikiamų persiuntimo atkūrimo paslaugų kokybę bei investicijų prioretizavimą probleminiuose tinklo ruožuose⁷³. Operatorius, vykdydamas veiklą, turi neviršyti VERT patvirtinto minimalaus persiuntimo patikimumo rodiklių lygio. Minimalūs elektros energijos persiuntimo patikimumo rodiklių lygiai nustatyti 2016–2020 m. ir 2022–2026 m. laikotarpiams. 2021 m. patikimumo rodiklių lygiai nebuvo nustatyti. Kadangi rodiklių lygis negali būti blogesnis nei ankstesnis (išskyrus atvejus, kai pasikeičia skaičiavimo kriterijai⁷⁴), vertindami rodiklių pasiekimą 2021 m., lyginome pasiektą lygį su nustatytu 2016–2020 m. laikotarpiui. Įvertinus VERT ataskaitų ir operatorių pateiktus duomenis, nustatyta, kad:
- ✓ perdavimo sistemoje per 5 metų laikotarpį (2018–2022 m.) vienais metais buvo viršytas nustatytas lygis: 2019 m. viršytas lygis, nustatytas ENS ir AIT rodikliams, rodantiems nepersiųstą elektros energijos kiekį ir vidutinį nutraukimo laiką per metus. ENS rodiklis buvo viršytas 5,1 karto, arba 413,3 proc., AIT rodiklis – 3,8 karto, arba 279,3 proc.;
 - ✓ skirstomuosiuose tinkluose per 5 metų laikotarpį (2018–2022 m.) 3 metus buvo viršytas nustatytas minimalus lygis: 2019 ir 2021 m. viršytas lygis, nustatytas SAIFI rodikliui, rodančiam vartotojui tenkantį vidutinį elektros energijos nutraukimų skaičių, 2022 m. viršyti abu rodikliai. AB ESO valdomuose tinkluose 2019 ir 2021 m. 1,1 karto, arba 12,5 proc. buvo viršytas nustatytas minimalus SAIFI rodiklio lygis. 2022 m. SAIFI rodiklis buvo viršytas 1,06 karto, arba 6,4 proc., SAIDI – 1,05 karto, arba 4,7 proc. (5 lentelė).

⁷⁰ Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo 2021 m. ataskaita, 36 psl.

⁷¹ Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2009-06-11 nutarimu Nr. O3-75 patvirtintas Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašas, 3, 11 p.

⁷² Ten pat, 11 p.

⁷³ VERT 2022 m. veiklos ataskaita, 38 psl. Prieiga per internetą: https://www.regula.lt/SiteAssets/vkekk-metines-veiklos-ataskaitos/ataskaita_2023_05-03.pdf (žiūrėta 2023-04-27).

⁷⁴ Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašas, 11 p.

5 lentelė. Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nustatyti minimalūs elektros energijos persiuntimo patikimumo rodiklių lygiai ir jų pasiekimas (2018–2021 m.)

Persiuntimo patikimumo rodikliai	Nustatyta 2016–2020 m. laikotarpiui ⁷⁵	Faktinė reikšmė				Nustatytas vidurkis 2022–2026 m. laikotarpiui	Faktinė reikšmė 2022 m.
		2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.		
Elektros perdavimo sistema (AB „Litgrid“)							
ENS⁷⁶	6,3 MWh	0,95	32,34	6,21	3,36	27,251 MWh	10,617
AIT⁷⁷	0,29 min.	0,04	1,10	0,21	0,11	0,934 min.	0,354
Elektros skirstomieji tinklai (AB ESO)							
SAIDI⁷⁸	52,12 min.	42,12	48,71	45,40	51,88	94,058 min. vartotojui	98,50
SAIFI⁷⁹	0,72 karto	0,68	0,81	0,72	0,81	1,062 karto vartotojui	1,13

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus, ataskaitas, AB „Litgrid“ ir AB ESO duomenis⁸⁰

44. Rodikliai viršyti dėl gamtinių priežasčių ir išaugusio gedimų skaičiaus.

Operatorių pateikti paaiškinimai dėl elektros energijos persiuntimo patikimumo rodiklių viršijimo

Skirstomasis tinklas: 2019 m. buvo viršytas SAIFI rodiklio lygis, nes 2019 m., lyginant su 2018 m., 15 proc. išaugo kabelių gedimų skaičius, 15 proc. išaugo oro linijų pažeidimai dėl augmenijos poveikio, nuo 0,03 iki 0,07 karto padidėjo nenustatytų atsijungimų priežasčių dalis. 2021 m. SAIFI rodikliui didžiausią įtaką turėjo 2021 m. liepos 17 d. Vilniaus ir Utenos regionuose bei 2021 m. visą rugpjūtį (14 pavojingų vėjų atvejų) ir spalio 21–23 d. sukelti atjungimai dėl siautusio pavojingų vėjų, kai vėjo greitis siekė 15–28 m/s. 2022 m. daugiausia neigiamos įtakos turėjo pavojingų vėjų sukelti elektros energijos skirstymo nutraukimai.

Perdavimo sistema: 2019 m. rodiklių augimą labiausiai lėmė 2019 m. liepos mėn. sutrikimas Kapsų transformatorių pastotėje. Nutraukimas įvyko dėl operatoriaus atsakomybei priskirtinų priežasčių. Pastotės rekonstrukcijos metu atsijungė vienintelis veikiantis transformatorius ir sutriko elektros energijos tiekimas daugumai Marijampolės miesto vartotojų. Kitų įvykių priežastys – senų elektros įrenginių gedimai, ant oro linijų užvirtę medžiai, rangovams atliekant trasų valymo darbus, ir darbuotojų klaidos, atliekant eksploatacinius elektros įrenginių darbus.

45. Kad elektros persiuntimas būtų kokybiškesnis, svarbu planuoti infrastruktūros atnaujinimą, o suplanuotus projektus įgyvendinti laiku. Vertinome, ar suplanuoti infrastruktūros projektai įgyvendinami numatytais terminais. Nustatėme, kad 37,5 proc. atvejų (24 iš 64)⁸¹

⁷⁵ 2021 m. patikimumo lygiai nebuvo nustatyti. VERT informavo, kad buvo pratęstas 2016–2020 m. reguliavimo laikotarpis – nustatytas 2016–2021 m., bet nebuvo nustatyti minimalūs persiuntimo patikimumo lygiai 2021 m.

⁷⁶ Perdavimo tinklu neperduotos elektros energijos kiekis (angl. *energy not supplied*, ENS) – dėl elektros energijos perdavimo nutraukimų perdavimo tinklu neperduotos elektros energijos kiekis per ataskaitinį laikotarpį.

⁷⁷ Vidutinė elektros energijos perdavimo nutraukimo trukmė (angl. *average interruption time*, AIT) per ataskaitinį laikotarpį.

⁷⁸ Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodiklis (angl. *system average interruption duration index*, SAIDI), kuriuo parodoma, kiek vidutiniškai laiko per ataskaitinį laikotarpį elektros energijos skirstymas buvo nutrauktas vienam vartotojui.

⁷⁹ Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodiklis (angl. *system average interruption frequency index*, SAIFI), kuriuo parodoma, kiek vidutiniškai kartų per ataskaitinį laikotarpį elektros energijos skirstymas buvo nutrauktas vienam vartotojui.

⁸⁰ VERT nutarimai: 2016-04-15 Nr. O3-97 „Dėl minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių nustatymo“; 2022-01-14 Nr. O3E-19 „Dėl minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių nustatymo „Litgrid“, AB, 2022–2026 m. reguliavimo periodui“; 2022-01-26 Nr. O3E-79 „Dėl minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių nustatymo AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2022–2026 m. reguliavimo periodui“; VERT Dujų ir elektros departamento Elektros skyriaus 2022-01-05 pažyma Nr. O5E-9 „Dėl minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių nustatymo“; Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo 2021 ir 2022 m. ataskaitos; AB „Litgrid“ pateikta informacija (pagal Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašo 5 priedą); AB ESO pateikta informacija (pagal Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašo 2 priedą).

⁸¹ Statistinės atsitiktinės atrankos būdu pasirinkome 2018–2022 m. įgyvendintus 65 projektus.

perdavimo sistemos projektų ir 61,5 proc. atvejų (56 iš 91)⁸² skirstomųjų tinklų projektų įgyvendinimas vėlavo. Įgyvendinti perdavimo sistemos projektus vėluota nuo 20 iki 660 kalendorinių dienų, vidutiniškai vieną projektą įgyvendinti vėluota 203 kalendorines dienas. Skirstomųjų tinklų projektų įgyvendinimas vėlavo nuo 3 iki 947 kalendorinių dienų, vidutiniškai vieną projektą įgyvendinti vėluota 149 kalendorines dienas.

Elektros perdavimo ir skirstymo infrastruktūros projektų, kuriuos vėluota įgyvendinti, pavyzdžiai

- ✓ Perdavimo sistema: 110 kV automatinių įrangos reguliavimo įrenginių atnaujinimas – 339 k. d., 110-10 kV Tryškių TP 110 kV skirstyklos rekonstravimas – 226 k. d. Darbų vėlavimo priežastys: dėl rangovo kaltės. 110-35-10 kV Pagėgių TP 110 kV skirstyklos rekonstravimas – 146 k. d., vėlavimo priežastys – elektros skirstomųjų tinklų operatoriaus (AB ESO) ne laiku atlikti darbai.
- ✓ Skirstomieji tinklai: 0,4 kV OL L-200, L-300 iš KT Šr-226 ir 0,4 kV OL L-100 iš ST Šr-210 ir 0,4 kV OL L-300 iš KT Šr-230 Zasinios k., Augūnijos k., Liaurų k., Žemųjų Viesų k., Barčių k., Širvintų r. sav. rekonstrukcijos darbai – 947 k. d. Darbų vėlavimo priežastys: nebuvo gauti žemės sklypų savininkų sutikimai atlikti darbus, buvo atliekamas ikiteisminis tyrimas, kilo problemų dėl projektinių sprendinių. 10 kV OL L-1600 iš Lazdijų TP, 10/0,4 kV KT Lz-1612, KT Lz-1616 ir 0,4 kV OL L-300 iš Lz-1616 rekonstravimas (Kauno reg., Lazdijų r.) – 479 k. d. Vėlavimo priežastys: vėlavo projektavimo darbų užduotis, ESO tiekiamos medžiagos gautos terminui pasibaigus, rangovas negalėjo atlikti žemės kasimo darbų žiemą, kai buvo minusinė temperatūra lauke.

-
46. Pagrindinės projektų vėlavimo priežastys – medžiagų ir įrangos tiekimo vėlavimas, rangovų žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas, pasikeitę projektiniai sprendiniai, gamtos sąlygos, ribotos galimybės atjungti tinklą nemažinant tinklo patikimumo. Elektros energijos tiekimas būtų pastovesnis, patikimesnis, jeigu sparčiau būtų atnaujinama naudingo tarnavimo laiką viršijanti infrastruktūra, projektai būtų įgyvendinami nustatytais terminais.
47. Elektros perdavimo ir skirstymo veikla yra reguliuojama. VERT nustato operatorių teikiamų reguliuojamų paslaugų kainų viršutinės ribas⁸³. Jos nustatomos 5 metų reguliavimo laikotarpiui. Kainų viršutinėms riboms apskaičiuoti nustatomas leistinas pajamų lygis, susumavus įmonės ekonomiškai pagrįstas (būtinus) metines sąnaudas konkrečiai paslaugai teikti⁸⁴. Sąnaudos apskaičiuojamos atsižvelgus į remonto, priežiūros, eksploatavimo, personalo, administracinių, rinkodaros ir pardavimo, darbo užmokesčio, nusidėvėjimo sąnaudų dydžius, reguliuojamai veiklai vykdyti būtino turto vertę, protingumo kriterijus atitinkančią investicijų grąžą ir kt. Skačiuojant leistinas operatorių pajamas, nustatomas investicijų į esamų pagrindinių tinklo elementų rekonstrukciją ir modernizavimą lygis, tokiu būdu įmonei suteikiami finansiniai ištekliai investuoti į tinklo optimizavimą. Tai daroma siekiant suteikti įmonei paskatą atlikti pagrįstas ir efektyvias investicijas, kad būtų palaikoma gera tinklo būklė⁸⁵.
48. Po pirmų dvejų reguliuojamos veiklos reguliavimo laikotarpio metų, o vėliau – po penkerių reguliavimo laikotarpio metų, nustatytas (leistinas) investicijų grąžos dydis lyginamas su faktiniu dydžiu ir, esant skirtumui, mažinamas arba didinamas leistinas reguliuojamos veiklos pajamų lygis ateinantiems metams⁸⁶, taip susidariusį skirtumą, per tarifą, grąžinant vartotojams arba AB ESO. Skirtumas gali susidaryti dėl prognozuotų sąnaudų ir faktiškai

⁸² Statistinės atsitiktinės atrankos būdu pasirinkome 2018–2022 m. įgyvendintą 91 projektą.

⁸³ Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, 3 p.

⁸⁴ VERT 2015-01-15 nutarimu Nr. O3-3 patvirtinta Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, 6 p.

⁸⁵ Ten pat, 24.2.1 p.

⁸⁶ Ten pat, 23 p.

patirtų sąnaudų neatitikimo, suteiktų paslaugų kiekio neatitikimo, atlikus mažiau investicijų, nei buvo numatyta.

49. VERT, atlikusi⁸⁷ vertinimą 2022-10-15, nustatė, kad AB ESO 2018–2021 m. gauta investicijų grąža viršijo VERT nustatytą dydį 160,2 mln. Eur dėl faktiškai atliktų mažesnių investicijų. Taip 2018–2021 m. vienas vartotojas sumokėjo vidutiniškai 88,8 Eur daugiau, nei turėjo.
50. Dalį šios sumos – 6,4 mln. Eur – grąžinti lygiomis dalimis suplanuota 2022–2026 m., o likusių 153,8 mln. Eur, arba 96 proc. apskaičiuotos permokos – 2032–2036 m.⁸⁸, t. y. visiškai grąžinti permokėtą sumą planuojama 15 metų po jos susidarymo. Taip vartotojai 2018–2021 m. laikotarpiu AB ESO mokėjo didesnę tarifą nei turėjo, o 153,8 mln. Eur permokėtą sumą VERT sprendimu nuspręsta vartotojams pradėti grąžinti tik po 10 metų. Už vartotojų permokėtą ir negrąžintą sumą skirstymo operatorius kasmet moka palūkanas⁸⁹.
51. Metodikoje⁹⁰ numatyta galimybė šių sumų grąžinimą nukelti 3 reguliavimo laikotarpiams (iki 15 metų). Tačiau nėra nustatyta kriterijų, kada grąžinama per pirmą, o kada – per vėlesnius laikotarpius. VERT nurodė, kad grąžinimas nukeltas siekiant užtikrinti įmonės finansinį tvarumą ir pajėgumą įgyvendinti strateginius tikslus, susijusius su elektros skirstymo tinklo atnaujinimu bei plėtra.
52. Nenustačius kriterijų, kuomet vartotojų permokėta suma turi būti grąžinta per vieną ar kelis reguliavimo laikotarpius, vartotojų permokėtos sumos grąžinimas kiekvieną kartą gali būti nukeltas maksimaliam laikotarpiui. Jeigu sprendimai būtų priimami nustačius konkrečius kriterijus dėl vartotojų permokėtų sumų grąžinimo terminų, būtų labiau atsižvelgta į vartotojų lūkesčius.

4. LIBERALIZUOJANT ELEKTROS RINKĄ BUVO GALIMA GERIAU UŽTIKRINTI VARTOTOJŲ INTERESUS

53. Siekiant užtikrinti konkurenciją energetikos rinkoje, didesnę pasirinkimą ir mažesnes kainas vartotojams, ES 2009 m. priėmė sprendimą liberalizuoti ES elektros rinką⁹¹. Lietuva

⁸⁷ VERT Dujų ir elektros departamento Elektros skyriaus 2022-10-15 pažyma Nr. O5E-1206 „Dėl AB „Energijos skirstymo operatoriaus“ elektros energijos skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinklais paslaugų kainų viršutinių ribų 2023 metams koregavimo“.

⁸⁸ Nukelta vadovaujantis Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, 25.2 p. „Taryba, Metodikos 23.8 p. nustatyta tvarka nustačiusi investicijų grąžos viršijimo dydžio korekcijos dydį, gali priimti sprendimą skirtumą tarp ankstesnio reguliavimo laikotarpio Tarybos nustatyto ir faktinio pajamų lygio, susijusio su LRAIC modelio įgyvendinimu, perkelti vėlesniems reguliavimo laikotarpiams. Taryba minimą sprendimą priima įmonėms pateikus šių skirtumų grąžinimo per laikotarpį, kuris yra ne ilgesnis nei trys reguliavimo periodai, planą.“

⁸⁹ VERT 2015-01-15 nutarimu Nr. O3-3 patvirtinta Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika, 24.2.6 p.

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ 2009-07-13 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB.

2020 m. prisijungė prie daugelio (24 iš 27)⁹² ES šalių, kuriose buitiniai vartotojai turėjo atsisakyti visuomeninio elektros tiekimo ir pasirinkti nepriklausomą elektros tiekėją⁹³.

54. Laikėmės nuostatos, kad elektros rinkos liberalizavimas vyksta užtikrinant vartotojų interesus, jei elektros energijos tiekėjams nustatyti reikalavimai, leidžiantys įvertinti jų galimybes vykdyti veiklą, ir priemonės, apsaugančios vartotojus tiekėjui nutraukus veiklą; priežiūrą atliekančiai institucijai numatyta pareiga atlikti išsamų naujų tiekėjų bei jų veiklos vertinimą ir šis vertinimas yra atliekamas.

6 lentelė. Elektros rinkos liberalizavimo etapai

Etapas	I etapas ✓	II etapas ✓	III etapas vyksta
Vartotojų suvartojamas elektros energijos kiekis	>5000 kWh per metus	>=1000 kWh per metus	<1000 kWh per metus
Vartotojų skaičius, tūkst.	98,0	739,4	884,6
Pirminė data, iki kurios vartotojai turėjo pasirinkti nepriklausomą elektros tiekėją	iki 2020-12-31	iki 2021-12-31	iki 2022-12-31
Pratęsimas	x	iki 2022-06-30	iki 2025-12-31

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Elektros energetikos įstatymo 43 str. nuostatas

55. Pirmasis liberalizavimo etapas baigėsi nustatytais terminais. Antrasis etapas turėjo baigtis 2021 m. pabaigoje, tačiau buvo pratęstas iki 2022-06-30. Pabaigos terminas pratęstas atsižvelgiant į tai, kad buitiniai vartotojai nepakankamai aktyviai rinkosi nepriklausomus tiekėjus, bei į rinkoje vykstančius pokyčius, susijusius su elektros energijos kainų kitimu, siekiant suteikti vartotojams ilgesnį laiką apsispręsti ir įvertinti tiekėjų pasiūlymus⁹⁴. Nukėlus II etapo pabaigą pusmečiui, vartotojai nebuvo motyvuoti rinktis nepriklausomą elektros energijos tiekėją. Iki sprendimo priėmimo kas mėnesį nepriklausomą tiekėją pasirinkdavo vidutiniškai 4,4 proc. (po 32,3 tūkst. iš 739,4 tūkst.) visų II liberalizavimo etapui priklausančių vartotojų. Priėmus sprendimą nukelti II etapo pabaigą⁹⁵, kas mėnesį nepriklausomą tiekėją pasirinko vidutiniškai po 1,8 proc. (13,6 tūkst. iš 739,4 tūkst.) vartotojų. Daugiausia – 34,7 proc. (256,3 tūkst. iš 739,4 tūkst.) – II liberalizavimo etapui priklausančių vartotojų nepriklausomą tiekėją pasirinko paskutinį II etapo mėnesį⁹⁶ (6 pav.).

⁹² 88,9 proc. ES šalių elektros energetikos rinkų jau visiškai liberalizuotos nuo 1996 iki 2018 m. – tai Airija, Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Graikija, Ispanija, Italija, Kipras, Kroatija, Latvija, Lenkija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Suomija, Švedija, Vengrija, Vokietija, apie 2 šalis – Malta ir Slovėniją – informacijos nėra.

⁹³ 2019-06-05 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES.

⁹⁴ Gamtinių dujų įstatymo Nr. VIII-1973 5, 9, 45, 46, 47 ir 57 straipsnių pakeitimo įstatymo, Elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 43 ir 69 straipsnių pakeitimo įstatymo, Elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 2, 7, 9, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 51, 52, 59, 60, 61, 67 ir 68 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-2900 22 straipsnio pakeitimo įstatymo, Energijos išteklių rinkos įstatymo Nr. XI-2023 23 ir 28 straipsnių pakeitimo įstatymo, Šilumos ūkio įstatymo Nr. IX-1565 32 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas.

⁹⁵ Elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 43 ir 69 str. pakeitimo 2021-11-04 įstatymas Nr. XIV-604, 1 str. 1 d. 2 p.

⁹⁶ 2022 m. birželio mėn.

6 pav. Nepriklausomą tiekėją pasirinkusių vartotojų skaičius, tūkst.

■ Per mėnesį nepriklausomą elektros tiekėją pasirinkusių vartotojų skaičius, tūkst.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos pateiktus duomenis

56. 2022 m. prasidėjus karo veiksams Ukrainoje, įvyko reikšmingi energetikos išteklių kainų pokyčiai ir rinkoje susidarė sunkiai prognozuojama situacija. 2022 m. I pusmetį vidutinė elektros kaina biržoje, lyginant su 2021 m., išaugo 71 proc. (nuo 90 Eur/MWh iki 154 Eur/MWh). Elektros energijos kainos augimo tendencijos išsilaikė visus 2022 metus.
57. Elektros biržoje kylant elektros energijos kainai bei esant sudėtingai geopolitinei situacijai, nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams nebuvo galimybės gyventojams pasiūlyti elektros energijos tiekimo planų kainos atžvilgiu artimesnių ankstesniais metais siūlytiems. Dėl to 44 proc. (326,1 iš 739,4 tūkst.) vartotojų, pasinaudojusių valstybės suteikta galimybe neskubėti rinktis nepriklausomų elektros tiekėjų, elektros tiekimo sutartis turėjo pasirašyti elektros kainai biržoje esant aukštesnei nei buvo 2021 m. II pusmetį.

Gyventojų patiriamų išlaidų už suvartotą elektros energiją kompensacijoms apskaičiuoti naudojamas teisės aktuose neapibrėžtas kriterijus

58. Išaugus energetinių išteklių kainoms, Energetikos įstatyme⁹⁷ numatyta galimybė kompensuoti dalį elektros energijos tiekimo kainos. Vyriausybė 2022-05-30 priėmė sprendimą nuo 2022-07-01 iki 2023-06-30 valstybės biudžeto lėšomis kompensuoti dalį gyventojų patiriamų išlaidų už suvartotą elektros energiją⁹⁸. Per šį laikotarpį kompensacijoms skirta 441,7 mln. Eur.
59. Laikėmės nuostatos, kad daliniam kompensavimui skirtos lėšos naudojamos tinkamai, kai nustatyta aiški kompensacijų apskaičiavimo ir skyrimo tvarka⁹⁹, priimami sprendimai, užtikrinantys kompensacijoms skirtų lėšų racionalų panaudojimą¹⁰⁰.

⁹⁷ Energetikos įstatymas, 19² str. 1 d.

⁹⁸ Energetikos įstatymas 19² str. 2 d., Vyriausybės 2022-05-30 nutarimas Nr. 553 „Dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo, skirto elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, taikymo“.

⁹⁹ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 9 str.

¹⁰⁰ Ten pat.

60. 2022 m. nustatyta kompensavimo tvarka¹⁰¹ numatė, kad nepriklausomi elektros energijos tiekėjai nustatytu kompensavimo dydžiu sumažina sąskaitas vartotojams, o valstybė šią sumą kompensuoja tiekėjams. Numatyta minimali riba, žemiau kurios netaikoma kompensacija ir taikomas maksimalus kompensacijos dydis (7 lentelė).

7 lentelė. Vyriausybės nustatytos 2022–2023 m. elektros energijos tiekimo kompensacijos buitiniams vartotojams

Kompensacijos taikymo laikotarpis	nuo 2022-07-01 iki 2022-12-31	nuo 2023-01-01 iki 2023-06-30
Minimali riba, žemiau kurios netaikoma kompensacija	24 ct/kWh su PVM	28 ct/kWh su PVM
Taikomas elektros energijos tiekimo kainos kompensacijos dydis	Iki 9 ct/kWh su PVM	Iki 28,5 ct/kWh su PVM

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas¹⁰²

61. 2023 m. Vyriausybė numatė papildomų apribojimų kompensacijoms gauti, detalizavo kokios dedamosios įeina skaičiuojant elektros energijos tiekimo kainos, susijusios su elektros energijos įsigijimo sąnaudomis, dalies kompensavimo dydį¹⁰³: kompensacija gali būti mokama, kai tiekėjo faktinės ataskaitinio mėnesio elektros energijos įsigijimo kainos¹⁰⁴, reguliuojamų elektros energijos kainos dedamųjų, tiekimo buitiniams vartotojams veiklos sąnaudų ir protingumo kriterijų atitinkančios pelno maržos suma viršija minimalią 1 kWh elektros energijos kainos ribą (28 ct).
62. Tiekėjo taikomos protingumo kriterijus atitinkančios pelno maržos sąvoka nėra apibrėžta teisės aktuose, nors ji turi būti įskaičiuojama priimant sprendimą dėl teisės gauti kompensaciją ir kompensacijos dydžio. Kompensacijai apskaičiuoti naudojant teisės aktuose neapibrėžtą rodiklį nėra aiški ir skaidri kompensacijų apskaičiavimo tvarka.
63. Vyriausybė atsižvelgdama į pokyčius elektros energijos rinkoje operatyviai į juos reagavo ir pakeitė dalinio kompensavimo buitiniams vartotojams už sunaudotą elektros energiją apskaičiavimo tvarką, tačiau neapibrėžė kokio dydžio tiekėjų pelno marža gali būti naudojama kompensacijai apskaičiuoti. Tiekėjams kompensacijos pervedamos pagal jų pateiktas deklaracijas. Tiekėjų pateiktų duomenų teisingumą planuoja vertinti VERT, pasitelkusi nepriklausomo audito paslaugas. Siekiant, kad tiekėjai nepiktnaudžiautų buitiniams vartotojams taikoma elektros energijos tiekimo kainodara, o kontrolę vykdančios institucijos galėtų įvertinti jų pateiktų duomenų teisingumą ir pagrįstumą, turi būti konkrečiai apibrėžtos visos kompensacijai apskaičiuoti naudojamos dedamosios.

¹⁰¹ Vyriausybės 2022-05-30 nutarimas Nr. 553 „Dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo, skirto elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, taikymo“.

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ Vyriausybės 2023-02-15 nutarimas Nr. 95 „Dėl Vyriausybės 2022-05-30 nutarimo Nr. 553 „Dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo, skirto elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, taikymo“ pakeitimo“.

¹⁰⁴ Įskaitant elektros energijos biržos mokesčius, disbalanso elektros energijos rinkoje sąnaudas, elektros energijos rinkos išvestinių finansinių priemonių naudojimo pagrįstą rezultatą ir šių priemonių naudojimui būtinas palūkanas.

Nuo 2018 m. iki 2023 m. nepriklausomiems tiekėjams nebuvo nustatyti finansinio pajėgumo reikalavimai

64. Efektyvų mažmeninės elektros energijos tiekimo rinkos veikimą lemia nepriklausomų tiekėjų konkurencija ir vartotojų pasitikėjimas jais. Todėl svarbu atlikti išsamų nepriklausomų tiekėjų vertinimą, įvertinant jų finansinius rodiklius, užtikrinančius veiklos tęstinumą, ir įsitikinti tiekėjų gebėjimu įvykdyti sutartinius įsipareigojimus¹⁰⁵.
65. Liberalizavus elektros energijos rinką, buvo išduoti 8 leidimai vykdyti nepriklausomo tiekimo veiklą. Buvo priimtos teisės aktų nuostatos, skirtos apsaugoti vartotojus: leidžiančios vartotojams vienašališkai nutraukti elektros energijos tiekimo sutartis, numatančios prievolę tiekėjams siūlyti ilgalaikius fiksuotos kainos planus, sukurta tiekėjų kainų palyginimo skaičiuoklė, buvo vykdomos vartotojų švietimo priemonės ir kt. Tačiau teisės aktuose, reglamentuojančiuose leidimų išdavimą, nuo 2018-01-01 iki 2023-02-28 nebuvo nustatyta pareiga prieš išduodant leidimą įsitikinti nepriklausomo tiekėjo finansiniais pajėgumais vykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Taip pat nebuvo nustatyti reikalavimai finansinei atitikčiai veiklą vykdančioms tiekėjams.
66. 2022 m. pakilus elektros kainai biržoje, vienas tiekėjų buvo nepajėgus vykdyti prisiimtų įsipareigojimų ir nutraukė veiklą. Klientams, nepasirinkusiems kito tiekėjo, buvo užtikrintas garantinis tiekimas. Siekdamą užtikrinti, kad dėl tiekėjo kaltės į garantinį tiekimą patekę klientai patirtų kuo mažiau nuostolių ir už elektrą mokėtų kainą, artimą visuomeninio tiekimo kainai, Vyriausybė priėmė sprendimą kompensuoti dalį šių klientų išlaidų ir kompensacijoms skyrė 4,2 mln. Eur. Valstybinė energetikos reguliavimo taryba kreipėsi į teismą, kad UAB „Perlas energija“ kompensacijoms skirtas lėšas grąžintų į valstybės biudžetą.

UAB „Perlas Energija“ veiklos nutraukimo atvejis

2022 m. rugpjūčio mėn. vienas tiekėjų – UAB „Perlas Energija“ – informavo klientus, kad vienašališkai keičia sudarytas elektros energijos tiekimo sutartis ir vietoje fiksuoto tarifo siūlo tarifą, susietą su biržos kaina, kuri tuo metu buvo aukščiausia per kelerius metus. Klientams nesutikus su vienašališkais įmonės sprendimais įmonė 2022-09-01 nutraukė veiklą. UAB „Perlas Energija“ prieš paskelbdama, kad nutraukia fiksuotos kainos sutartis, turėjo 15,3 proc. (178 594) vartotojų ir buvo antras pagal vartotojų skaičių elektros energijos tiekėjas šalyje.

Įmonei nutraukus veiklą, 17,6 proc. (31 464 iš 178 594) klientų nepasirinko kito nepriklausomo tiekėjo ir nuo 2022 m. rugsėjo mėn. jiems buvo užtikrintas garantinis elektros energijos tiekimas. Šie klientai už elektros energiją 2022 m. rugsėjo mėn. būtų mokėję 0,73 Eur/kWh¹⁰⁶, tai 3 kartus brangiau nei visuomeninio tiekimo kaina (0,24 Eur/kWh) tuo pačiu laikotarpiu, spalio mėn. – 0,55 Eur/kWh¹⁰⁷, arba daugiau nei 2 kartus brangiau.

Atsižvelgdama į tai, valstybė priėmė sprendimą kompensuoti šių klientų patiriamas išlaidas¹⁰⁸. Jiems buvo kompensuojamas skirtumas tarp elektros energijos buitiniams vartotojams taikomos elektros energijos garantinio tiekimo kainos ir nustatytos minimalios 1 kWh elektros energijos kainos ribos, žemiau kurios elektros energijos dalinis kompensavimas netaikomas, kuris negali būti didesnis kaip 60 proc. galutinės elektros energijos kainos, taikomos elektros energijos buitiniams vartotojams. Bendrovė VERT nutarimu yra įpareigota¹⁰⁹ kompensacijoms skirtas lėšas

¹⁰⁵ 2019-06-05 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES, (15) p.

¹⁰⁶ Įvertinus valstybės taikomą 9 ct/kWh kompensaciją visiems elektros energijos buitiniams vartotojams. Vyriausybės 2022-05-30 nutarimas Nr. 553, 1.2.2.1 p.

¹⁰⁷ Įvertinus valstybės taikomą 9 ct/kWh kompensaciją visiems elektros energijos buitiniams vartotojams.

¹⁰⁸ Vyriausybės 2022-05-30 nutarimas Nr. 553, 1.2.2.2 p.

¹⁰⁹ Valstybinės elektros energetikos tarybos 2023-06-29 nutarimas Nr. O3E-856 „Dėl UAB „Perlas Energija“ reguliuojamos veiklos neplaninio patikrinimo“.

grąžinti į valstybės biudžetą. UAB „Perlas Energija“ nustatytu terminu lėšų negrąžinus, VERT kreipėsi į teismą dėl lėšų išieškojimo.

67. Nenustačius reikalavimų tiekėjų finansiniam pajėgumui įvertinti ir nesant pareigos turėti prievolių užtikrinimo garantą, susidarė situacija, kai leidimą turintis tiekėjas negalėjo įvykdyti prisiimtų įsipareigojimų. Šiam tiekėjui nutraukus veiklą, vartotojams elektros energiją teko įsigyti aukštesnėmis kainomis.
68. Pokyčiai audito metu. Siekiant išvengti panašių situacijų pasikartojimo, nuo 2023-03-01 įsigaliojo sugriežtinti reikalavimai asmenims, siekiantiems gauti leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą, ir numatyta nuolatinė veiklą vykdančių tiekėjų priežiūra (8 lentelė).

8 lentelė. Nepriklausomų elektros energijos tiekėjų veiklos vykdymo reikalavimų palyginimas

Reikalavimai	Nuo 2018-01-01 iki 2023-02-28	Nuo 2023-03-01
Reikalavimai asmenims, siekiantiems gauti leidimą vykdyti nepriklausomo tiekėjo veiklą		
Neturėti pradėtų bankroto, reorganizavimo ir (ar) likvidavimo procedūrų	✓	✓
Neturėti pradėtų nemokumo procedūrų	✗	✓
Neturėti pradėtų įsipareigojimų, susijusių su mokesčių, įskaitant socialinio draudimo įmokas, mokėjimu	✗	✓
Turėti galiojantį prievolių įvykdymo užtikrinimą	✗	✓
Turėti parengtą veiklos rizikų valdymo planą	✗	✓
Užtikrinti, kad nuosavas kapitalas būtų ne mažesnis negu 1/2 įstatuose nurodyto įstatinio kapitalo dydžio	✗	✓
Reikalavimai nepriklausomiems tiekėjams, vykdančioms veiklą		
Kas ketvirtį teikti VERT ataskaitą, kurioje pateikiami duomenys, reikalingi nepriklausomo tiekėjo mokumui įvertinti	✗	✓
Kas mėnesį teikti VERT nepriklausomo tiekėjo visų su buitinais vartotojais įvykdytų įsipareigojimų per praėjusius 3 mėnesius pajamų sumą	✗	✓
Turėti galiojantį prievolių įvykdymo užtikrinimą	✗	✓
Savo interneto svetainėje skelbti informaciją apie turimą prievolių įvykdymo užtikrinimo sumą ir šios sumos pokyčius	✗	✓
Ne vėliau kaip per 2 darbo dienas pranešti VERT apie įsistejusią teismo nutartį išskirti bankroto bylą ar apie priimtą kreditorių susirinkimo nutarimą dėl bankroto procedūros atlikimo ne teismo tvarka	✗	✓
Teikti VERT nepriklausomo tiekėjo veiklos rizikų valdymo planą	✗	✓
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas ¹¹⁰		

¹¹⁰ Elektros energetikos įstatymas, 46 str. 6 d.; Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2009-01-29 nutarimas Nr. O3-6 „Dėl Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 40–41 p.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Laukiamas audito poveikis: pateiktos rekomendacijos užtikrins, kad būtų įgyvendintos priemonės, užtikrinančios atsinaujinančios elektros energetikos plėtrą, elektros energetikos infrastruktūros kokybės gerinimą ir šios infrastruktūros plėtrą, racionalų valstybės lėšų, skirtų kompensuoti elektros kainos dalį, naudojimą.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija/ įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas			
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė					
1-asis pagrindinis audito rezultatas Nepakankama elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtra	Didelės svarbos 1. Siekiant užtikrinti atsinaujinančių energetikos išteklių plėtrą, suderinti skirtinguose dokumentuose numatytus atsinaujinančių energetikos išteklių plėtros tikslus, pasirinkti ir patvirtinti priemones šiems tikslams pasiekti.	Elektros energijos iš AEI dalis galutiniame elektros energijos suvartojime	25,5 proc.	≥38 proc.	Energetikos ministerija	2026 IV ketv.			
							1.1. Atlikti visų AEI srities planavimo dokumentų tikslų peržiūrą ir suvienodinti planavimo dokumentuose ir AEI įstatyme numatytus AEI plėtros tikslus.	Energetikos ministerija	2025 m. IV ketv.
							1.2. Peržiūrėti planavimo dokumentuose numatytas priemones AEI tikslams pasiekti.	Energetikos ministerija	2025 m. IV ketv.
2-asis pagrindinis audito rezultatas 2025 m. sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių planas bus įgyvendintas ne visa planuota apimtimi	Didelės svarbos 2. Siekiant didinti energetinį saugumą, užtikrinti visapusišką Lietuvos elektros energetikos sistemos integraciją su kontinentinės Europos tinklais, įgyvendinant visus sinchronizacijos veiksmų ir priemonių plane numatytus veiksmus.	Įgyvendintų sinchronizacijos veiksmų ir priemonių įgyvendinimo plane numatytų veiksmų dalis	47,2 proc.	100 proc.	Energetikos ministerija	2029 m. I ketv.			
							2.1. Atnaujinti Sinchronizacijos veiksmų ir priemonių planą suskirstant veiksmus į reikalingus saugumui užtikrinti, stabilumui užtikrinti ir integracijai į ES vidaus rinką.	Energetikos ministerija	2024 m. IV ketv.
							2.2. Užtikrinti Sinchronizacijos veiksmų ir priemonių plane numatytų veiksmų įgyvendinimą nustatytais terminais.	Energetikos ministerija	2028 m. IV ketv.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija/ įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas	
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
3-iasis pagrindinis audito rezultatas Turėtų būti labiau rūpinamasi infrastruktūros būkle ir teikiamų paslaugų kokybe	Vidutinės svarbos 3. Siekiant sparčiau įvykdyti elektros energijos perdavimo infrastruktūros projektus, tobulinti projektų įgyvendinimo rizikų valdymo procesą taip, kad šie projektai būtų įgyvendinami suplanuotais terminais.	Planuotais terminais įgyvendintų elektros perdavimo infrastruktūros projektų dalis	62,5 proc.	≥75,0 proc.	AB „Litgrid“	2027 m. II ketv.	
	3.1. Peržiūrėti ir atnaujinti projektų įgyvendinimo ir rizikų vertinimo procesus.					AB „Litgrid“	2025 m. IV ketv.
	Vidutinės svarbos 4. Siekiant patikimesnio elektros energijos skirstymo, operatyviau atnaujinti pagrindinius elektros energijos skirstymo infrastruktūros tinklo elementus.	Pagrindinių elektros energetikos skirstymo infrastruktūros tinklo elementų turto grupių, kuriose daugiau kaip 40 proc. turto vienetų viršiją nustatytą naudingo tarnavimo laiką, dalis	50 proc.	≤42,0 proc.	AB ESO	2028 m. II ketv.	
	4.1. Peržiūrėti tinklų investicijų reitingavimo metodikas siekiant, kad svarbiausia infrastruktūra būtų atnaujinama sparčiau.					AB ESO	2024 m. IV ketv.
	Vidutinės svarbos 5. Siekiant patikimesnio elektros energijos skirstymo, mažinti ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinę trukmę ir dažnumą	sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodiklis (SAIDI)	98,5 min.	≤94,06 min.	AB ESO	2027 m. IV ketv.	
		sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodiklis (SAIFI)	1,13 karto vienam vartotojui	≤1,06 karto vienam vartotojui	AB ESO	2027 m. IV ketv.	
	5.1. Įvertinti vykdomų priemonių, užtikrinančių elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės ir dažnumo mažėjimo efektyvumą.					AB ESO	Kasmet II ketv. iki 2027 m.
	5.2. Atlikto vertinimo pagrindu parengti programą ar numatyti veiksmus, užtikrinančius elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės ir dažnumo mažėjimą.					AB ESO	Kasmet II ketv. iki 2027 m.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
	Vidutinės svarbos 6. Siekiant patikimesnio elektros energijos skirstymo, tobulinti infrastruktūros projektų įgyvendinimo rizikų valdymo procesą taip, kad šie projektai būtų įgyvendinami suplanuotais terminais.	Planuotais terminais įgyvendintų elektros skirstymo infrastruktūros projektų dalis	38,5 proc.	≥90,0 proc.	AB ESO	2027 m. II ketv.
	6.1. Atnaujinti Bendrovės vidinius veiklos valdymo dokumentus, reglamentuojančius infrastruktūros projektų įgyvendinimą.				AB ESO	2025 m. I ketv.
	6.2. Atlikti vidinių informacinių sistemų pokyčius, kurie leistų įgyvendinti infrastruktūros projektų valdymą pagal atnaujintą procesą (reglamentuojančius dokumentus).				AB ESO	2025 m. I ketv.
	6.3. Supažindinti ir išmokyti už projektų vykdymą atsakingus asmenis su įgyvendintais pokyčiais.				AB ESO	2025 m. II ketv.
	6.4. Peržiūrėti esamus infrastruktūros projektų įgyvendinimo stebėsenos įrankius ir jų naudojamus duomenis.				AB ESO	2024 m. II ketv.
	6.5. Papildyti projektų įgyvendinimo stebėsenas pagal poreikį.				AB ESO	2024 m. II ketv.
	6.6. Peržiūrėti bendrovės ir rangovų sutartis ir atlikti jų atnaujinimą, siekiant užtikrinti projektų įgyvendinimą laiku.				AB ESO	2026 m. IV ketv.
	6.7. Esant poreikiui atlikti esamų ir būsimų sutarčių sąlygų atnaujinimą.				AB ESO	2026 m. IV ketv.
	Didelės svarbos 7. Siekiant užtikrinti vartotojų interesus, nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų įvertinama, per kokį terminą gali būti grąžinamos vartotojų permokėtos sumos.	Patvirtinti permokų už skirstymo paslaugas grąžinimo terminų nustatymo kriterijai	Nepatvirtinti kriterijai	Patvirtinti kriterijai	VERT	2025 m. I ketv.
	7.1. Atlikti Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos (toliau – Metodika) pakeitimą, Metodikoje apibrėžiant kriterijus pagal kuriuos būtų įvertinama, kuriam terminui gali būti išdėstytas vartotojų permokėtų sumų grąžinimas.				Subjektas	2024 m. IV ketv.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
4-asis pagrindinis audito rezultatas Liberalizuojant elektros rinką buvo galima geriau užtikrinti vartotojų interesus	Vidutinės svarbos 8. Siekiant tikslingai naudoti valstybės biudžeto lėšas, užtikrinti, kad daliniam kompensavimui už suvartotą elektros energiją skirtų lėšų dydis būtų pagrįstas.	Įvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas	Neįvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas	Įvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas	VERT	2026 m. II ketv.
	8.1. Atlikti nepriklausomų elektros energijos tiekėjų, visuomeninio ir garantinio elektros energijos tiekėjų elektros energijos įsigijimo sąnaudų ir taikytų dalinio kompensavimo dydžių elektros energijos buitiniams vartotojams pagrįstumo vertinimą.				VERT	2025 m. IV ketv.

* Detalūs pokyčių vertinimo rodiklių duomenys pateikti 2 priede „Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys“.

** Priemonės ir terminus joms įgyvendinti, pokyčiui pasiekti ir rodikliams pamatuoti pateikė X subjektas (-ai).

*** Rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos metu gali būti tikslinamos arba keičiamos rekomendacijų įgyvendinimo plane nurodytos priemonės ar pokyčių vertinimo rodikliai Valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Aktualus priemonių ir pokyčių vertinimo rodiklių sąrašas yra pateikiamas Valstybės kontrolės atvirose duomenyse adresu www.valstybeskontrolė.lt.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie priemonių įgyvendinimą ir kai kurių rodiklių reikšmes plane nustatytais terminais:

Energetikos ministerijos Energetikos konkurencingumo grupės vadovas Karolis Švaikauskas, mob. +370 670 39 352, el. paštas karolis.svaikauskas@enmin.lt.

Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos Dujų ir elektros departamento Elektros skyriaus vedėja Anastasija Skunčikaitė, mob. +370 625 37 925, el. paštas anastasija.skuncikaite@vert.lt.

AB „Litgrid“ Portfelio valdymo skyriaus vadovas Vytautas Tamašauskas, mob. +370 687 51 655, el. paštas vytautas.tamasauskas@litgrid.eu.

AB ESO Finansų ir administravimo tarnybos vadovas Audrius Ruseckas, mob. +370 650 83 729 el. paštas audrius.ruseckas@eso.lt ir Kainodaros ir kontrolės skyriaus vadovė Erika Masionienė, mob. +370 698 32 359, el. paštas erika.masioniene@eso.lt.

Veiklos audito 3-iojo departamento vadovas

Mindaugas Šalčius

Veiklos audito 3-iojo departamento vyriausiasis valstybinis auditorius-audito grupės vadovas

Arvydas Laurinkevičius

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Elektros energetikos
sektorius valdymas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

AB ESO – AB „Energijos skirstymo operatorius“

AEI – atsinaujinantys energijos ištekliai

KET – kontinentinės Europos tinklas

NENS – Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija

PVM – pridėtinės vertės mokestis

PSO – perdavimo sistemos operatorius

VERT – Valstybinė energetikos reguliavimo taryba

VPP – sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių planas

Buitinis elektros energijos vartotojas (buitinis vartotojas) – elektros energijos vartotojas, kuris yra fizinis asmuo, perkantis elektros energiją asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su ūkine veikla¹¹¹.

Elektros energijos garantinis tiekimas (garantinis tiekimas) – elektros energijos tiekimas, siekiant ją aprūpinti vartotojus, kurie nustatyta tvarka nepasirinko nepriklausomo tiekėjo arba kurių pasirinktas nepriklausomas elektros energijos tiekėjas nevykdo savo įsipareigojimų, nutraukia veiklą arba elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį arba elektros energijos pirkimo–pardavimo ir persiuntimo paslaugos teikimo sutartį¹¹².

Elektros energijos birža (elektros birža) – prekybos elektros energija sistema, organizuojama paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus¹¹³.

Nepriklausomas elektros energijos tiekėjas (nepriklausomas tiekėjas) – asmuo, rinkos sąlygomis tiekiantis elektros energiją ir turintis leidimą vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą¹¹⁴.

Visuomeninis elektros energijos tiekėjas (visuomeninis tiekėjas) – asmuo, įpareigotas tiekti elektros energiją jo veiklos licencijoje nurodytoje teritorijoje esantiems buitiniams

¹¹¹ Elektros energetikos įstatymas, 2 str. 5 d.

¹¹² Ten pat, 2 str. 36 d.

¹¹³ Ten pat, 2 str. 32 d.

¹¹⁴ Ten pat, 2 str. 87 d.

variantams, taip pat pažeidžiamiesiems variantams, kurie nepasirinko nepriklausomo tiekėjo¹¹⁵.

Prievolių įvykdymo užtikrinimas – finansinė garantija ar finansinis laidavimas, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos finansų įstatyme¹¹⁶.

Elektros energijos perdavimas (toliau – perdavimas) – elektros energijos persiuntimas šios energijos perdavimo tinklais, siekiant ją pristatyti elektros energijos vartotojams arba skirstomųjų tinklų operatoriams, išskyrus elektros energijos tiekimą¹¹⁷.

Elektros energijos skirstymas (toliau – skirstymas) – elektros energijos persiuntimas skirstomaisiais tinklais, išskyrus elektros energijos tiekimą¹¹⁸.

Įrengtoji galia – elektros energijos gamybos įrenginio (generatoriaus, generuojančio šaltinio) ar energijos kaupimo įrenginio aktyvioji vardinė galia (iki keitiklio, kai jis yra įrengtas). Elektrinės įrengtoji galia yra šių elektrinę sudarančių elektros energijos gamybos įrenginių (generatorių, generuojančių šaltinių) aktyviųjų vardinių galių suma¹¹⁹.

Elektros energetikos sistemos sinchronizacija – Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu¹²⁰.

Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektas – visuma šio įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis planuojamų ir vykdomų elektros energetikos projektų (tarp jų vystymo, planavimo, bandymų, organizavimo, statybos ir kitokio įgyvendinimo, paslaugų, darbų ir kitų projektų) ir veiksmų, reikalingų elektros energetikos sistemos sinchronizacijai įgyvendinti, įskaitant Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos saugumą, stabilumą didinančių ir rinkos integraciją užtikrinančių projektų įgyvendinimą¹²¹.

Kontinentinės Europos elektros tinklai – Europos elektros perdavimo sistemos operatorių asociacijos (ENTSO-E) regioninės grupės, apimančios buvusios Vakarų Europos elektros perdavimo koordinavimo sąjungos (UCTE) valstybių elektros perdavimo sistemų operatorius, sinchroniniu režimu dirbantys elektros perdavimo tinklai¹²².

¹¹⁵ Elektros energetikos įstatymas, 2 str. 110 d.

¹¹⁶ Ten pat, 2 str. 98 d.

¹¹⁷ Ten pat, 2 str. 40 d.

¹¹⁸ Ten pat 2 str. 50 d.

¹¹⁹ Ten pat, 2 str. 72¹ d.

¹²⁰ Elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymas, 2 str. 2 d.

¹²¹ Elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo Nr. XI-2052 preambulės, 2, 3, 4, 5, 6, 8 ir 13 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2 str. 1 d.

¹²² Elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymas, 2 str. 7 d.

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar elektros energetikos sektorius valdomas užtikrinant visuomenės interesus.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ✓ ar sukurta pakankamai atsinaujinančių elektros energijos gamybos išteklių;
- ✓ ar tinkamai vykdoma elektros tinklų sinchronizacija su kontinentine Europa;
- ✓ ar užtikrinama stabili elektros perdavimo ir skirstymo sistemos infrastruktūros veikla;
- ✓ ar, vykdant Lietuvos elektros rinkos liberalizaciją, užtikrinami visuomenės interesai.

Audituojami subjektai – Energetikos ministerija, Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, AB „Litgrid“ ir AB ESO.

Audituojamas laikotarpis – 2018–2022 m. Siekiant įvertinti pokyčius ir palyginti duomenis, nagrinėjant atskirus klausimus vertinti ir ankstesnių metų bei 2023 m. pirmojo pusmečio duomenys.

Auditas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹²³.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
Nepakankama elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių plėtra	<p>Dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome Energetikos, Elektros energetikos, Atsinaujinančių energijos išteklių, Strateginio valdymo įstatymus; 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją; Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją ir jos įgyvendinimo priemonių planą bei vykdymo ataskaitas; Nacionalinį energetikos ir klimato srities veiksmų planą; 2021–2030 metų nacionalinį pažangos planą, 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Energetikos ministerijos energetikos plėtros programą ir pažangos priemonės Nr. 03-001-06-03-02 apraše nurodytos informacijos pagrindimo aprašą.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>Analizavome NENS įgyvendinimo priemonių plano 2018–2022 m. vykdymo ataskaitas; statistinius duomenis apie AEI dalį, palyginti su galutiniu elektros energijos suvartojimu; duomenis apie AEI įrengtąją galią, pateiktus Valstybinės duomenų agentūros ir „Eurostato“ svetainėse.</p> <p>Pokalbis</p> <p>Vyko pokalbiai su Energetikos ministerijos, VERT ir Lietuvos energetikos agentūros atsakingais darbuotojais.</p>	Įvertinti, ar valstybė skatina atsinaujinančių elektros energijos gamybos šaltinių plėtrą, ar ji atitinka planavimo dokumentuose numatytą tikslą.

¹²³ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/post/15649/> (žiūrėta 2023-08-17).

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>Dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome Elektros energetikos ir Atsinaujinančių energijos išteklių įstatymus, Vyriausybės nutarimus dėl AEI 13 str. 10 d. nurodytų saulės šviesos energijos elektrinių plėtros ir Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių; VERT nutarimu patvirtintą Asmenų pateiktų prašymų išduoti leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus įrengiant saulės šviesos energijos elektrines vertinimo tvarkos aprašą; Konstitucinio Teismo 2023-05-02 potvarkį Nr. 2B-32 dėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymo priėmimo (dėl AEI 13 str. 10 d.).</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>Analizavome VERT pateiktus duomenis apie 94 atsiktinės atrankos būdu atsirinktus gautus prašymus išduoti leidimus, priimtus sprendimus, išduotus leidimus ir kt.; taip pat VERT informaciją apie visus atvejus (39), kai leidimų išdavimas buvo sustabdytas dėl nustatyto saulės šviesos energijos elektrinių įrengtosios galios apribojimo.</p> <p>Skaičiavimas</p> <p>Skaičiavome, kokiais terminais buvo išduoti leidimai.</p> <p>Pokalbis</p> <p>Vyko pokalbiai su Energetikos ministerijos ir VERT atsakingais darbuotojais.</p>	<p>Įvertinti, ar leidimai plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ir gaminti elektros energiją išduodami optimaliais terminais.</p>
<p>2025 m. sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių planas bus įgyvendintas ne visa planuota apimtimi</p>	<p>Dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome Energetikos, Elektros energetikos, Elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymus; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 347/2013 dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 1364/2006/EB ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 713/2009, (EB) Nr. 714/2009 ir (EB) Nr. 715/2009; Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją; Vyriausybės nutarimus dėl LR elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu projekto koncepcijos ir projekto įgyvendinimo strateginių kryptių patvirtinimo, elektros energetikos projektų, vykdomų įgyvendinant elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektą, sąrašo patvirtinimo, elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projekto veiksmų ir priemonių plano patvirtinimo bei LR elektros energetikos sistemos savarankiškumo ir patikimumo stiprinimo priemonių plano patvirtinimo.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>Analizavome Energetikos ministerijos pateiktas priemonių ir veiksmų įgyvendinimo ataskaitas; Latvijos ir Estijos audito institucijų pateiktą informaciją apie sinchronizacijos procesą ir kt.</p> <p>Pokalbis</p> <p>Vyko pokalbiai su Energetikos ministerijos ir AB „Litgrid“ atsakingais darbuotojais.</p>	<p>Įvertinti, ar užtikrinama, kad būtų vykdomi sinchronizacijos procesui reikalingi infrastruktūros projektai, ar jie įgyvendinami laiku.</p>
<p>Turėtų būti labiau rūpinamasi infrastruktūros būkle ir teikiamų paslaugų kokybe</p>	<p>Dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome Elektros energetikos ir Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymus; VERT nutarimais patvirtintus Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių aprašą ir Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašą; VERT nutarimus dėl AB „Litgrid“ perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais kainos viršutinės ribos 2016–2020 metams nustatymo; AB „Lesto“ skirstymo paslaugų vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainų viršutinių ribų 2016–2020 metams nustatymo pakeitimo; VERT nutarimais nustatytus minimalius elektros energijos persiuntimo patikimumo lygius AB „Litgrid“ ir AB ESO 2016–2020 m. ir 2022–2026 m. laikotarpiams; VKEKK nutarimu patvirtintas Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus teikiamų paslaugų ir elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus teikiamų paslaugų ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (LRAIC) apskaitos modelio formavimo metodinės gairės; VERT Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo 2018–2022 m. ataskaitas; AB „Litgrid“ 2018–2022 m. baigtų infrastruktūros projektų įgyvendinimo sutartis, jų pakeitimus ir darbų užbaigimo aktus; AB ESO 2018–2022 m. baigtų infrastruktūros projektų įgyvendinimo sutartis, jų pakeitimus ir darbų užbaigimo aktus; VERT posėdžių protokolus, pažymas ir kitus dokumentus.</p> <p>Duomenų analizė</p>	<p>Įvertinti, ar elektros perdavimo ir skirstymo infrastruktūra užtikrina patikimą ir nepertraukiamą elektros tiekimą.</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>Analizavome turto grupėms patvirtintus normatyvus, operatoriaus pateiktą informaciją apie 2018–2022 m. valdomą turtą, jo naudingo tarnavimo laiką; operatorių pateiktą informaciją apie 2018–2022 m. įvykusius gedimus; VERT posėdžių protokolus ir pažymas, susijusias su 2018–2022 m. rodiklių nustatymu, ir informaciją apie jų įvykdymą; AB „Litgrid“ pateiktus duomenis apie 65 atsitiktinės atrankos būdu pasirinktus 2018–2022 m. įgyvendintus infrastruktūros projektus; AB ESO pateiktus duomenis apie 91 atsitiktinės atrankos būdu pasirinktą 2018–2022 m. įgyvendintą infrastruktūros projektą.</p> <p>Skaičiavimas</p> <p>Skaičiavome, kiek turto 2018–2022 m. laikotarpiu buvo naudojama viršijant naudingo tarnavimo laiką.</p> <p>Pokalbis</p> <p>Vyko pokalbiai su VERT ir AB „Litgrid“ atsakingais darbuotojais.</p>	
<p>Liberalizuojant elektros rinką buvo galima geriau užtikrinti vartotojų interesus</p>	<p>Dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome Energetikos ir Elektros energetikos įstatymus; 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių; 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių; Vyriausybės nutarimus dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių; dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo, skirto elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, taikymo; VERT įsakymą dėl UAB „Perlas Energija“ reguliuojamos veiklos neplaninio patikrinimo ir pažymą dėl patikrinimo, VERT elektros tiekimo rinkos informaciją; Vyriausybės nutarimą dėl elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų kainos dalinio kompensavimo, skirto elektros energijos ir (ar) gamtinių dujų buitinių vartotojų išlaidoms už suvartotą elektros energiją ir (ar) suvartotas gamtines dujas sumažinti, taikymo; VERT patvirtintą Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>Analizavome „Nord Pool“ biržos oficialiai skelbiamus duomenis apie elektros kainą; nepriklausomų elektros energijos tiekėjų buitiniams vartotojams siūlomas elektros energijos kainas ir elektros energijos garantinio tiekimo kainos pokyčius; VERT ataskaitas apie elektros tiekimo rinką, VERT pateiktus duomenis apie elektros rinkos liberalizavimo procese nepriklausomus tiekėjus pasirinkusių buitinių vartotojų skaičių; nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams patvirtintus veiklos vykdymo reikalavimus; dalinio kompensavimo už elektros energiją taikymo tvarką; AB ESO duomenis apie 2022–2023 m. nepriklausomiems tiekėjams išmokėtas lėšas už buitiniams vartotojams pritaikytas kompensacijas už elektrą; nepriklausomų elektros energijos tiekėjų buitiniams vartotojams siūlomas elektros energijos kainas; Energetikos ministerijos, VERT ir AB ESO pateiktą informaciją.</p> <p>Pokalbis</p> <p>Vyko pokalbiai su Energetikos ministerijos, VERT ir AB ESO atsakingais darbuotojais.</p>	<p>Įvertinti, ar vykdant Lietuvos elektros rinkos liberalizaciją užtikrinami visuomenės interesai.</p>

Valstybinio audito ataskaitos
„Elektros energetikos sektoriaus valdymas“
3 priedas

Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys

Rodiklis	Elektros energijos iš AEI dalis galutiniame elektros energijos suvartojime	Įgyvendintų sinchronizacijos veiksmy ir priemonių įgyvendinimo plane numatytų veiksmy dalis	Planuotais terminais įgyvendintų elektros perdavimo infrastruktūros projektų dalis	Pagrindinių elektros energetikos skirstymo infrastruktūros tinklo elementų turto grupių, kuriose daugiau kaip 40 proc. turto vienetų viršiją nustatytą naudingo tarnavimo laiką, dalis	Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodiklis (SAIDI)
Matavimo vienetas	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.	Min.
Pradinė reikšmė	25,5	47,2	62,5	50,0	98,5
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2022 m.	2022 m.	2022 m.	2022 m.	2022 m.
Siektina reikšmė	≥38,0	100,0	≥75,0	≤42,0	≤94,06
Tolerancijos ribos	Gera	≥36,1	≥97,5	≤43,2	≤94,8
	Vidutiniškai	36,0–34,2	97,4–95	43,3–44,4	94,9–95,5
	Blogai	≤34,1	≤94,9	≤71,1	≥44,5
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2025 m.	2028 m.	2026 m.	2027 m.	2026 m.
Periodinės reikšmės fiksavimo data	Kasmet	Kas 2 metai	Kas 2 metai	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	Valstybės duomenų agentūra	Energetikos ministerija	AB „Litgrid“	AB ESO	AB ESO, VERT
Detalus skaičiavimo / vertinimo aprašymas	Elektros energijos iš AEI santykis su galutiniu elektros energijos suvartojimu	Įgyvendintų elektros energetikos sistemos projektų santykis su visais sinchronizacijos veiksmy ir priemonių plane numatytais projektais	Elektros perdavimo infrastruktūros projektų, įgyvendintų laiku, santykis su visais įgyvendintais projektais	Elektros energetikos skirstymo infrastruktūros pagrindinių turto grupių, kuriose daugiau kaip 40 proc. turto vienetų viršija nustatytą naudingo tarnavimo laiką, santykis su visomis pagrindinėmis turto grupėmis	Vartotojų, kuriems nutrauktas elektros energijos persiuntimas, skaičius padauginamas iš nutraukimo trukmės (min.) ir padalijamas iš viso vartotojų skaičiaus (vertinamas 2022-2026 m. rodiklio vidurkis)

Rodiklis	Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodiklis (SAIFI)	Planuotais terminais įgyvendintų elektros skirstymo infrastruktūros projektų dalis	Patvirtinti permokų už skirstymo paslaugas grąžinimo terminų nustatymo kriterijai	Įvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas
Matavimo vienetas	Kartai vienam vartotojui	Proc.	–	–
Pradinė reikšmė	1,13	38,5	Nepatvirtinti kriterijai	Neįvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2022 m.	2022 m.	2022 m.	2022 m.
Siektina reikšmė	≤1,06	≥90	Patvirtinti kriterijai	Įvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas
Gerai	≤1,11	≥82,3	Patvirtinti kriterijai	Įvertintas daliniam kompensavimui skirtų lėšų, išmokėtų elektros energijos tiekėjams, pagrįstumas
Tolerancijos ribos	Vidutiniškai	1,12–1,17	74,6–82,2	–
	Blogai	≥1,18	≤74,5	Nepatvirtinti kriterijai
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2026 m.	2026 m.	2024 m.	2026 m.
Periodinės reikšmės fiksavimo data	Vertinant pokytį	Kas 2 metai	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	AB ESO, VERT	AB ESO	VERT	VERT
Detalus skaičiavimo / vertinimo aprašymas	Vartotojų, kuriems nutrauktas elektros energijos persiuntimas, skaičiaus santykis su visų vartotojų skaičiumi (vertinamas 2022-2026 m. rodiklio vidurkis)	Elektros skirstymo infrastruktūros projektų, įgyvendintų laiku, santykis su visais įgyvendintais projektais	Palyginamos tvarkoje numatytos nuostatos dėl grąžinimo termino nukėlimo iki audito ir įgyvendinus priemones	Peržiūrėti atlikto vertinimo dokumentus įgyvendinus priemonę.

